

Apskats 05

LV

Viedās specializācijas stratēģijas ES

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

2025

Saturs

	Punkts
Kopsavilkums	I–VIII
Ievads	01–06
Viedās specializācija	01–04
Pienākumu sadalījums	05–06
Tvērums un pieeja	07–11
Viedās specializācijas koncepcijas attīstība	12–30
Viedās specializācijas aizsākumi un principi	12–24
Viedās specializācija un ES rūpniecības politikas inovācijas prioritātes	25–30
Ieinteresēto personu iesaistīšana: uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process	31–62
Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas principi	32–34
Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process praksē	35–40
Viedās specializācijas īstenošana, kas virza kohēzijas pētniecības un inovācijas izdevumus	41–51
Starpreģionālā sadarbība viedās specializācijas kontekstā	52–62
Uzraudzība, izvērtēšana un ietekme	63–79
Reģionālo viedās specializācijas stratēģiju uzraudzības pieeja	64–67
Uzraudzība un izvērtēšana praksē	68–70
Izvērtēšana reģionālā līmenī	71–73
Līdz šim nav veikts izvērtējums par viedo specializāciju ES līmenī	74–79
Noslēguma piezīmes	80–86

Pielikumi

I pielikums. Viedās specializācijas stratēģiju piemēri

II pielikums. Viedās specializācijas koncepcijas attīstības grafiks

III pielikums. Pārskatīto viedās specializācijas stratēģijas projektu saraksts

IV pielikums. ERP aptaujas metodoloģija

Abreviatūras

ERP darba grupa

Kopsavilkums

I Viedā specializācija ir ES reģionālās inovācijas politikas pieeja, un “viedās specializācijas stratēģija” (saukta arī par S3) ES kontekstā ir valsts vai reģionālā inovācijas stratēģija, kurā noteiktas prioritātes pētniecības un inovācijas izdevumiem ar mērķi uzlabot reģiona konkurētspējas priekšrocības, attīstot tā stiprās puses un saskaņojot tās ar uzņēmējdarbības vajadzībām. Attiecīgais pētniecības un inovācijas finansējums, ko virza viedā specializācija, abos plānošanas periodos (2014.–2020. gada un 2021.–2027. gada) ir vairāk nekā 70 miljardi EUR.

II Šī apskata mērķis ir sniegt noderīgu informāciju par to, kas ir viedā specializācija un kā tā tiek īstenota Eiropas Savienībā. Viedā specializācija ir svarīga, jo tā ir novatorisks konkrētai vietai pielāgots instruments, un tās mērķis ir panākt būtisku pāreju no dažādu ES fondu sadrumstalotām investīcijām uz stratēģiskāku pieeju. Šis apskats piedāvā aprakstu un analīzi, kas galvenokārt balstās uz publiski pieejamo informāciju. Apskata sagatavošanai veiktais darbs nav revīzija.

III Piedevām mēs veicām valsts un reģionālo iestāžu aptauju un ievācām informāciju, apmeklējot reģionālās iestādes un iztaujājot tās. Izskatījām koncepcijas attīstību un to, kā tā tiek īstenota, uzraudzīta un izvērtēta.

IV 2014. –2020. gada periodā Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) finansētie inovācijas projekti kopumā tika saskaņoti ar stratēģiju prioritātēm, tādējādi atbalstot ES resursu investīcijas mērķa nozarēs. Šī saskaņošana tika vēl uzlabota 2021.–2027. gada periodā. Tomēr nepastāv ES līmeņa pārraudzība, kas maksimāli palielinātu viedās specializācijas procesa pievienoto vērtību, neaprobežojoties tikai ar atbilstības nodrošināšanu. Nav arī tieša veida, kā nodrošināt, ka reģionālajās prioritātēs tiek ņemtas vērā ES rūpniecības politikas inovācijas prioritātes (piemēram, mikroshēmas un ūdeņradis).

V Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process (turpmāk “process”) ir svarīga šādas stratēģijas izstrādes daļa, un tā mērķis ir iesaistīt pēc iespējas vairāk attiecīgo ieinteresēto personu, lai noteiktu investīciju prioritātes. Tas kļuva par obligātu soli 2021.–2027. gada plānošanas periodā, taču daži mūsu aptaujas respondenti uzskata, ka procesu ir grūti piemērot, un būtu noderīgi saņemt skaidrākus un aktuālus norādījumus.

VI Lai nodrošinātu sekmīgu viedo specializāciju, būtiska ir starpreģionālā sadarbība. Šajā sakarā, piemēram, Komisijas [viedās specializācijas prakses kopiena](#) kalpo kā norādījumu, tīklošanās un atbalsta centrs. Šīs platformas nolūks ir uzlabot starpreģionālo sadarbību, taču daudzi reģioni joprojām neizmanto pieejamo informāciju.

VII Viedās specializācijas uzraudzība valsts un reģionālā līmenī gadu gaitā ir attīstījusies, taču pielietotās pieejas, piemēram, izmantotie rādītāji, ievērojami atšķiras. Kopš stratēģijas koncepcijas izveides viedās specializācijas uzraudzība reģioniem ir izrādījusies sarežģīta, jo īpaši mazāk inovatīvajiem reģioniem. Reģionālā līmeņa izvērtējumos galvenā uzmanība tiek pievērsta tam, kāda ir inovācijai atvēlēto investīciju ietekme, nevis pašam viedās specializācijas procesam. ES līmenī Komisija nav veikusi novērtējumu, kopš 2014. gadā tika ieviesta viedās specializācijas koncepcija, lai gan pašlaik notiekošs ārējais pētījums vai gaidāmais plašākais Komisijas novērtējums par ERAF vismaz zināmā mērā varētu risināt šo jautājumu. Tomēr lielākā daļa mūsu aptaujas respondentu norādīja, ka uzskata viedās specializācijas koncepciju par lietderīgu.

VIII Mēs uzsveram trīs izaicinājumus, kurus Komisijai nākotnē būtu jārisina.

- Lai viedās specializācijas stratēģijas būtu lietderīgas, tām jānosaka jēgpilnas prioritātes, kas optimizē ES izdevumus un ir skaidri definētas, ļaujot reģioniem noteikt prioritātes ar pienācīgu detalizācijas pakāpi. Komisijai ir iespēja veicināt saskaņotību starp viedās specializācijas prioritātēm un ES rūpniecības politikas pētniecības un inovācijas prioritātēm. S3 prakses kopienas novērošanas centrs būtu jāizmanto labāk, nosakot prioritāšu pārklāšanos vai iztrūkumu.
- Novērtēt viedās specializācijas kā procesa vērtību un izvērtēt tās ieviešanu ES. Šajā izvērtējumā būtu jāņem vērā, vai viedās specializācijas koncepcija vienlīdz labi darbojas reģionos ar atšķirīgiem rādītājiem, vai arī tai ir vajadzīga lielāka elastība, lai apmierinātu dažādas vajadzības. Tomēr nav skaidrs, vai šo koncepciju var novērtēt neatkarīgi no ERAF inovācijas izdevumiem, ko tā virza. Komisija var sniegt atbalstu dalībvalstīm, vienkāršojot uzraudzību un izvērtēšanu, kā uzsvērts mūsu aptaujas rezultātos.
- Maksimāli palielināt starpreģionālās sadarbības vērtību. Komisijai ir iespēja vēl vairāk veicināt šo sadarbību, tostarp apzinot un iesakot šādai sadarbībai piemērotas jomas, atbalstot mazāk inovatīvus reģionus, lai attīstītu to administratīvās spējas, un nodrošinot, ka ir ieviesti piemēroti stimuli sadarbībai.

Ievads

Viedā specializācija

01 Viedā specializācija ir inovācijas politikas pieeja ES reģionālajā attīstībā. Tās mērķis ir palīdzēt reģioniem noteikt visdaudzsoļākās jomas to turpmākai attīstībai un ar šīs informācijas palīdzību uzlabot [kohēzijas politikas līdzekļu](#)¹ piešķiršanu. Vienkāršāk izsakoties, viedā specializācija palīdz reģioniem koncentrēt inovācijas izdevumus uz to potenciālu un faktiskajām priekšrocībām, lai veicinātu ekonomikas izaugsmi – specializējoties viedī. Viedās specializācijas stratēģija (turpmāk “stratēģija”) ir plāns, ko izstrādā katrs reģions un kurā izklāstītas prioritātes, kurās tie ieguldīs savus pūliņus (piemērus sk. [I pielikumā](#)).

1. izcēlums

Viedās specializācijas stratēģijas definīcija

“(..) “viedā specializācijas stratēģija” ir valsts vai reģionāla inovācijas stratēģija, kurā nosaka prioritātes, lai radītu konkurētspējas priekšrocības, izstrādājot un samērojot izpēti un inovācijas priekšrocības ar uzņēmējdarbības vajadzībām nolūkā saskaņoti ņemt vērā jaunās iespējas un tirgus attīstību, vienlaikus nepieļaujot darbību pārklāšanos un sadrumstalotību (..)”

Avots: 2014.–2020. gada Kopīgo noteikumu regula.

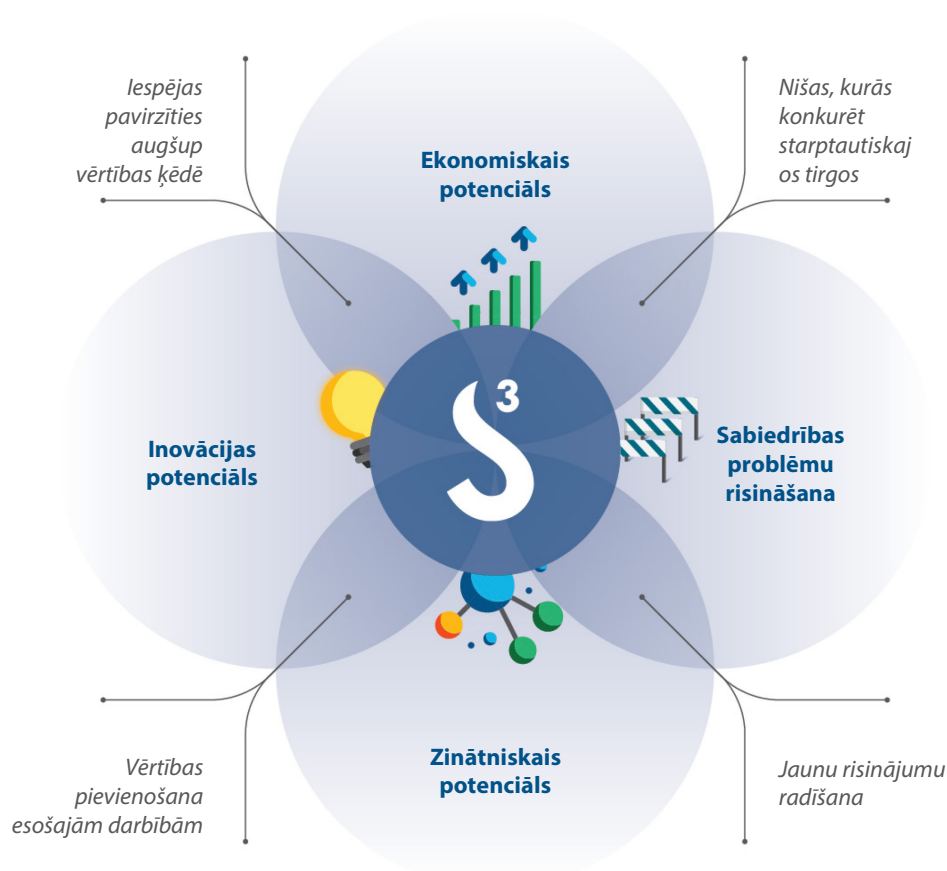
02 Viedās specializācijas koncepcija ir paredzēta, lai palīdzētu pārvarēt inovācijas plaisu ES, kas definēta kā “nopietnas inovācijas snieguma atšķirības starp dalībvalstīm un reģioniem” un izriet no strukturāliem faktoriem. Komisijas [Reģionālās inovācijas rezultātu tablo](#) iedala ES reģionus četrās inovācijas snieguma grupās. 2023. gadā bija 36 inovāciju līderi, 70 spēcīgi inovāciju reģioni, 69 mēreni un 64 jauni inovāciju reģioni.

03 Eiropas Komisija [2010. gadā](#) ieviesa viedās specializācijas koncepciju attiecībā uz Eiropas Reģionālās attīstības fonda pētniecības un inovācijas mērķiem 2014.–2020. gada plānošanas periodā. Valstu un reģionālajām valdībām bija jāizstrādā stratēģijas un, to darot, jāapzina savas attiecīgās konkurētspējas priekšrocības.

¹ *“Ceļvedis par pētniecības un inovācijas stratēģijām viedajai specializācijai (RIS 3)”*, Eiropas Komisija, 2012.

04 Stratēģijas izstrāde sākotnēji tika noteikta par nosacījumu², lai 2014.–2020. gada periodā varētu piekļūt ERAF pētniecības un inovācijas finansējumam, un pēc tam tā tika pagarināta uz 2021.–2027. gada periodu (viedās specializācijas attīstības hronoloģiju sk. [II pielikumā](#)). Kā izklāstīts [pirmajā Komisijas viedās specializācijas stratēģijas rokasgrāmatā](#) 2012. gadā, viedā specializācija ir saistīta ar unikālu spēju un potenciālo aktīvu radīšanu, pamatojoties uz katra reģiona atšķirīgajām rūpniecības struktūrām un zināšanām ([1. attēls](#)).

1. attēls. Viedās specializācijas ilustrācija

Avots: Eiropas Komisija, Kopīgais pētniecības centrs, Gómez Prieto J. u. c. (2019).

² Regula (ES) Nr. 1303/2013, 21. apsvērums un 19. pants.

Pienākumu sadalījums

05 Atbildība par viedās specializācijas stratēģiju izstrādi galvenokārt gulstas uz reģionālajām vai valsts iestādēm (ja valsts šajā nolūkā ir definēta kā viens reģions vai papildina savu reģionālo stratēģiju ar valsts stratēģiju). Šo iestāžu atbildība ir:

- lemt par šo stratēģiju ģeogrāfisko darbības jomu;
- noteikt rūpniecības vai citas komerciālas jomas, kurās pastāv vai ir paredzēta specializācija, un lemt par saistītajām pētniecības un inovācijas prioritātēm;
- atlasīt piemērotus projektus, lai tie atbilstu prioritātēm;
- izmaksāt finansējumu;
- uzraudzīt un izvērtēt projektu īstenošanu, kā arī stratēģiju kopumā.

06 Gan dalībvalstu iestādes, gan Komisija pārbauda, vai reģionu viedās specializācijas stratēģijas atbilst KNR prasībām. Tomēr pārbaudes ietvaros netiek izvērtēta un izspriesta to jomu piemērotība, kurās reģioni nolēmuši specializēties, nedz arī tiek novērtētas izvēlētas prioritātes. Dalībvalstu iestādes un Komisija atbild arī par ERAF programmu izvērtēšanu. Turklāt Komisija sniedz atbalstu un koordinē. Komisija un tās Kopīgais pētniecības centrs (JRC) kopā atbalstīja reģionus, lai tie sagatavotu un īstenotu sākotnējās viedās specializācijas stratēģijas. JRC 2011. gadā izveidoja viedās specializācijas platformu – tiešsaistes kopienu tiem, kas iesaistīti šo stratēģiju sagatavošanā un īstenošanā. 2023. gadā Komisijas Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts (REGIO ĢD) platformu aizstāja ar [viedās specializācijas prakses kopienu](#), ko definēja: “*centrāls viedās specializācijas stratēģijas (S3) norādījumu, tīklošanās un atbalsta un savstarpējas mācīšanās centrs, kas aptver stratēģijas izstrādi un īstenošanu*”. Prakses kopiena uztur paraugprakses norādījumus un rīkus, un to izmanto, lai plānotu un organizētu pasākumus par šo tematiku.

Tvērums un pieeja

07 Pārdomāta specializācija ir svarīga, jo tā ir novatorisks konkrētai vietai pielāgots instruments, un tās mērķis ir panākt būtisku pāreju no sadrumstalotiem ieguldījumiem visos ES fondos uz stratēģiskāku pieeju. Mūsu apskats ir paredzēts, lai aprakstītu un analizētu viedās specializācijas stratēģiju aizsākumus, izstrādi, īstenošanu, uzraudzību un izvērtēšanu ES kontekstā, tostarp uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesu.

08 Mēs galvenokārt koncentrējamies uz viedās specializācijas mijiedarbību ar ERAF, jo tā ir visbūtiskākā finansējuma plūsma, kas saistīta ar šīm stratēģijām. Eiropas Sociālā fonda finansējumu arī var saistīt ar viedās specializācijas stratēģijām, izmantojot konkrēto mērķi – “prasmju viedās specializācijas stratēģijām”. Tas koncentrējas uz nepieciešamā darbaspēka attīstīšanu, taču stratēģija nav nosacījums šo līdzekļu saņemšanai.

09 Šī apskata pamatā galvenokārt ir publiski pieejama informācija, kā arī materiāli, kas tika īpaši savākti šim nolūkam. Atšķirībā no revīzijas ziņojuma, apskatā tiek sniegta aprakstoša un informatīva analīze.

10 Mūsu pārbaudāmā vienība ir Komisija, konkrēti, REGIO ĢD. Mēs arī sarīkojām informatīvas sanāksmes ar vairāku attiecīgo organizāciju pārstāvjiem, akadēmiskajiem ekspertiem un pārstāvjiem no četriem vadošajiem inovācijas reģioniem vai dalībvalstīm: Bādene-Virtemberga (Vācija), Dānija, Helsinki-Ūsimā (Somija) un Stokholma (Zviedrija). Mēs apmeklējām inovācijas līderi Bavāriju (Vācija), un šo apmeklējumu laikā saņēmām informāciju no kaimiņreģiona Augšaustrijas (Austrija) un jaunā inovāciju reģiona Estremaduras (Spānija), kā arī saņēmām pienesumu no kaimiņreģioniem Alentežu un Centru (Portugāle). Šo apmeklējumu laikā mēs aplūkojām sešus viedās specializācijas projektus ([III pielikums](#)). 2024. gada decembrī piedalījāmies ikgadējā [konferencē par viedās specializācijas stratēģijām](#), lai satiktos ar reģionālajiem pārstāvjiem.

11 Mēs arī veicām aptauju, kurā piedalījās 178 valsts vai reģionālās iestādes, kas piedalās pārdomātā specializācijā, ar mērķi noskaidrot to viedokļus par dažādiem elementiem, kas saistīti ar politiku un procesu. Atsaucības rādītājs bija 58 % ([IV pielikums](#)).

Viedās specializācijas koncepcijas attīstība

Viedās specializācijas aizsākumi un principi

12 Lai gan viedā specializācija – koncepcija ar šādu nosaukumu – tika izveidota 2000. gadu vidū, tās galvenie principi jau bija labi zināmi un apspriesti gan akadēmiskajās aprindās, gan reģionālās politikas debatēs³. Piemēram, Bādenē-Virtembergā, kas ir viena no ES līderēm inovācijas jomā, varas iestādes mums paskaidroja, ka prioritāru reģionālo inovāciju plānošanu īsteno jau kopš 20. gadsimta 90. gadu sākuma. Saistībā ar [2000. gada Lisabonas stratēģiju](#), lai padarītu ES par konkurētspējīgāko un dinamiskāko uz zināšanām balstīto ekonomiku pasaulē, Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts (RTD ĢD) pulcēja izaugsmes un jauninājumu ekonomistus, radot grupu “Zināšanas izaugsmei”. Šī grupa izstrādāja idejas, kā panākt ilgtspējīgu izaugsmi un novērst inovācijas plaisu starp Eiropu un Amerikas Savienotajām Valstīm⁴.

13 Lai gan sākotnēji galvenā uzmanība tika pievērsta pētniecības konkurētspējai⁵, šī koncepcija tika izstrādāta laikā, kad REGIO ĢD par prioritāti uzskatīja reģionālās inovācijas, kas jau kopš 1993. gada bija daļa no kohēzijas politikas. Ap 2000. gadiem lielākā daļa reģionu atbalstīja inovāciju ar ERAF finansējumu⁶. Komisija šajā jomā konstatēja pastāvīgas problēmas, piemēram, to, ka nav pienācīgi analizētas reģionālās stiprās puses⁷. Tādējādi viedā specializācija tika uzskatīta par veidu, kā risināt šo jautājumu, un [2009. gada Barca ziņojumā](#) par kohēzijas reformu tā tika apspriesta kā potenciāls risinājums. Komisija [2010. gada paziņojumā](#) darīja zināmu, ka tā šo koncepciju iekļaus kohēzijas politikā.

³ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, 2015, 10. lpp.

⁴ *Knowledge for Growth: Prospects for science, technology and innovation*, Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts, 2009, 5. lpp.

⁵ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, 2015, 16. lpp.

⁶ Turpat.

⁷ “*Ceļvedis par pētniecības un inovācijas stratēģijām viedajai specializācijai (RIS 3)*”, Eiropas Komisija, 2012.

14 Balstoties uz RTD ĢD darba grupas izstrādāto koncepciju, viedā specializācija strauji attīstījās un kļuva par kohēzijas politikas neatņemamu sastāvdaļu. Šī koncepcija 2013. gadā tika iekļauta Kopīgo noteikumu regulā⁸ (KNR), kas reglamentē astoņus ES fondus, kurus īsteno dalītā pārvaldībā.

15 2014.–2020. gada KNR noteica, ka viedā specializācija ir priekšnoteikums (vai *ex ante* nosacījums⁹), lai piekļūtu finansējumam 1. tematiskajam mērķim “nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju”. Likumdevējstādes uzskatīja, ka šādi var palīdzēt nodrošināt iesaistīto ES strukturālo un investīciju fondu efektīvu un lietderīgu izmantošanu.

16 Eiropas Parlamenta Izpētes dienests¹⁰ norādīja, ka viedā specializācija ir izstrādāta un īstenota bez izmēģināšanas un bez sevišķas īstenošanas pieredzes ES reģionos. Turklāt pētījumos par tās ieviešanu ir konstatēts, ka īstenošanas brīdī koncepcijas pamatā esošā teorija joprojām bija vāja un tai trūka atbilstoša pierādījumu pamata, pietiekamas pārredzamības un pārbaudāmības¹¹.

17 Tā kā 2014.–2020. gada KNR bija pieņemta vēl pirms 2018. gada labāka regulējuma programmas, *ex ante* viedās specializācijas izvērtējums nebija obligāts un tas arī netika veikts. Regulā bija iekļauti trīs izpildes kritēriji, lai palīdzētu nodrošināt valsts vai reģionālo viedās specializācijas stratēģiju efektivitāti (**2. tabula**). *Vadlīnijas* vispārējas ievirzes dokumenta veidā tika izdotas 2012. gada maijā. Tajās ir noteikti daži vispārīgi, nesaistoši principi (“četri C”) un noteikta sešu posmu pieeja viedās specializācijas stratēģiju sagatavošanai (**1. tabula**).

⁸ Regula (ES) Nr. 1303/2013.

⁹ Turpat, 2. panta 3. punkts.

¹⁰ EPRS, *Smart specialisation: The concept and its application to EU cohesion policy*, 2016.

¹¹ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, 2015, 16. lpp.

1. tabula. Viedās specializācijas stratēģiju četri vispārīgie principi un seši posmi to izstrādei

Četri vispārīgi principi ("četri C")	Seši izstrādes posmi
○ (Grūtas) izvēles un kritiskā masa (maz prioritāšu starptautiskajā vērtības ķēdē, jāizvairās no pārklāšanās un sadrumstalotības) ○ Konkurētspējas priekšrocība (samērot pētniecības un inovācijas potenciālu ar uzņēmējdarbību, izmantojot uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesu) ○ Savienotība un klasteri (samērot jums esošo ar pārējai pasaulei esošo) ○ Sadarbīga līderība	○ Analizēt reģionālo kontekstu un inovācijas potenciālu ○ Izveidot stabilu un iekļaujošu pārvaldības struktūru ○ Izstrādāt kopīgu redzējumu par reģiona nākotni ○ Atlasīt ierobežotu skaitu reģionālās attīstības prioritāšu ○ Izveidot piemērotus politikas pasākumu kopumus ○ Integrēt uzraudzības un izvērtēšanas mehānismus

Avots: ERP, pamatojoties uz 2012. gada S3 vadlīnijām.

18 Eiropas Parlamenta rezolūcija 2014. gadā norādīja, ka viedā specializācija ir dinamisks ilgtermiņa process. Rezolūcijā atzīts, ka viedās specializācijas stratēģijas attīstība varētu piedāvāt reģioniem ievērojamas priekšrocības saistībā ar to pētniecības un inovācijas efektivitāti, tomēr vienlaikus uzsvēra riskus, kas saistīti ar koncepcijas ieviešanu. Konkrētāk runājot, Eiropas Parlamenta Reģionālās attīstības komiteja¹² 2013. gadā konstatēja vairākus riskus, kas varētu kavēt stratēģijas īstenošanu:

- tā var kļūt tikai par formālu prasību (t. i., tikai ķeksīša pēc);
- pastāv iespēja, ka reģioni koncentrējas tikai uz pētniecību un izstrādi, nevis izmanto plašāku ideju par inovāciju, kas varētu sniegt lielāku labumu mazāk attīstītiem reģioniem (t. i., tiek radītas zemāku tehnoloģiju inovācijas);
- dažos reģionos var trūkt vietējās administratīvās spējas, lai jēgpilni īstenotu uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesu;
- var tikt noteiktas pārāk plašas prioritātes, un tas nozīmētu, ka iegūtais finansējums nebūs pietiekami koncentrēts;

¹² Reģionālās attīstības komiteja, *Darba dokuments par viedās specializācijas stratēģiju: izcilības centru tīklojums efektīvai kohēzijas politikai*, 2013.

- o starpreģionālā sadarbība varētu būt gan laikietilpīgs, gan dārgs process, savukārt Komisijas sniegtais atbalsts (izmantojot izstrādātās pamatnostādnes un S3 platformu) var nebūt pietiekams katram reģionam;
- o var rasties grūtības panākt sinerģiju starp dažādiem finansējuma avotiem, piemēram, ES strukturālajiem un investīciju fondiem un “Apvārsnis 2020” līdzekļiem.

19 2021.–2027. gada perioda KNR regulā viedā specializācija kļuva par tematisku veicinošu nosacījumu – “valsts vai reģionālas viedās specializācijas stratēģijas laba pārvaldība” – izdevumiem saskaņā ar 1. politikas mērķa “Konkurētspējīgāka un viedāka Eiropa” diviem konkrētajiem mērķiem. Viens no šiem konkrētajiem mērķiem ir izstrādāt un uzlabot pētniecības un inovācijas spējas un progresīvo tehnoloģiju ieviešanu, un otrs konkrētais mērķis ir attīstīt prasmes viedajai specializācijai, rūpniecības pārkārtošanai un uzņēmējdarbībai. Praksē tas nozīmē, ka viedās specializācijas stratēģija bija obligāts priekšnosacījums, lai piekļūtu ERAF līdzekļiem, kas plānoti saskaņā ar šiem konkrētajiem mērķiem. Viedajai specializācijai var būt svarīgi arī citi konkrēti mērķi (piemēram, saistībā ar platformu “Stratēģiskās tehnoloģijas Eiropai” (*STEP*)), pat ja nav piemērojami veicinošie nosacījumi.

20 Ar 2021. gada KNR regulu, kas piemērojama 2021.–2027. gada plānošanas periodam, tika ieviesti septiņi izpildes kritēriji viedās specializācijas stratēģijām, lai uzlabotu koncepcijas īstenošanu un risinātu dažas no iepriekš konstatētajām problēmām (2. tabula). Atjauninātā pieeja padarīja viedo specializāciju par veicinošu nosacījumu un paredzēja, ka atbilstība tiks novērtēta visā finansēšanas periodā, vajadzības gadījumā stratēģiju atjauninot. Tas nozīmē, ka tas vairs nebūtu tikai vienreizējs pasākums, kas ticis pabeigts finansēšanas cikla sākumā.

2. tabula. Kritēriji viedās specializācijas stratēģijām, kas izklāstīti Kopīgo noteikumu regulā 2014.–2020. gadam un 2021.–2027. gadam

1. tematiskais mērķis: nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju 2014.–2020. gads	1. politikas mērķis: konkurētspējīgāka un viedāka Eiropa, 2021.–2027. gads
Stratēģijas pamatā ir SVID vai līdzīga analīze, lai koncentrētu resursus uz ierobežotu skaitu pētniecības un inovācijas prioritāšu.	Atjaunināta analīze par izaicinājumiem saistībā ar inovāciju izplatīšanu un digitalizāciju
Stratēģijā ir izklāstīti pasākumi, kuru mērķis ir stimulēt privātās investīcijas pētniecībā un tehnoloģiju izstrādē.	Tādas reģionālās vai valsts kompetentās iestādes vai struktūras pastāvēšana, kas ir atbildīga par viedās specializācijas stratēģijas pārvaldību
Stratēģija paredz uzraudzības mehānismu.	Uzraudzības un izvērtēšanas rīki, kas paredzēti, lai izvērtētu virzību uz stratēģijas mērķu sasniegšanu
	Ieinteresēto personu sadarbība (“uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process”)
	Attiecīgā gadījumā – darbības, kas nepieciešamas, lai uzlabotu valstu vai reģionālās pētniecības un inovācijas sistēmas
	Attiecīgā gadījumā – darbības industriālās pārkārtošanās atbalstam
	Pasākumi sadarbības uzlabošanai ar partneriem ārpus attiecīgās dalībvalsts prioritārajās jomās, ko atbalsta ar viedās specializācijas stratēģiju

Avots: ERP, pamatojoties uz KNR 2014.–2020. gadam un 2021.–2027. gadam.

21 Lai gan KNR regula 2014.–2020. gadam periodam tika pieņemta vēl pirms Labāka regulējuma programmas, KNR regula 2021.–2027. gada periodam tika pieņemta pēc tās. Kā uzsvērts ERP Atzinumā 2/2020, attiecībā uz 2021.–2027. gada KNR un tajā iekļautajiem noteikumiem par viedo specializāciju netika veikts ietekmes novērtējums.

22 No otras puses, konkrētu fondu regulu ietekmes novērtējumi tika veikti 2018. gada [dienestu darba dokumentā](#), kas pievienots priekšlikumiem par 2021.–2027. gada ERAF¹³. Tomēr tie neietvēra viedās specializācijas paredzamo ietekmi vai vērtību, kā arī dokumentā nebija ietverti attiecīgi izvērtējuma konstatējumi. Saskaņā ar šim dokumentam veikto aptauju visaugstākais apmierinātības līmenis ar viedo specializāciju tika konstatēts vadošajās inovācijas dalībvalstīs, jo īpaši Zviedrijā, Dānijā un Somijā, kur 80 % uzskata, ka ieguvumi atsver ar to saistītās izmaksas. Šis konstatējums zināmā mērā ir pretrunā viedās specializācijas rezultātiem, ko iecerējuši koncepcijas izstrādātāji, kuri norādīja, ka viedo specializāciju nevajadzētu “rezervēt labākajiem” (t. i., visinovatīvākajiem reģioniem) un ka tās galvenais mērķis ir pārveides potenciāls mazāk attīstītos reģionos¹⁴.

23 Starpreģionālajai sadarbībai ir potenciāls radīt sekmīgākas reģionālās inovācijas ekosistēmas¹⁵. Piekļuves veicināšana ārpusreģiona resursiem, prasmēm un zināšanām var sniegt būtiskus ieguvumus. Sadarbība var notikt daudzos dažādos līmeņos – no politikas izstrādes līdz programmu atvēršanai ārējiem partneriem vai kopīgiem projektiem un, visbeidzot, politikas integrācijai, izmantojot kopīgas stratēģijas¹⁶.

24 Pētījumi¹⁷ liecina, ka viedās specializācijas stratēģijām būtu ne tikai jānosaka prioritātes, bet arī aktīvi jāpalīdz reģioniem gūt labumu no savstarpēji papildinošām priekšrocībām un jaunām zināšanām, kā arī jāpalīdz integrēties globālajās vērtības ķēdēs. Kopumā starpreģionālie sakari var uzlabot reģionu daudzveidību un palielināt noturību.

¹³ [SWD/2018/282](#).

¹⁴ Foray D., *Smart Specialisation: Opportunities and Challenges for Regional Innovation Policy*, 2015, 12. lpp.

¹⁵ Bachtrögler-Unger J., Balland P.-A., Boschma R. un Schwab T., *Technological capabilities and the twin transition in Europe: Opportunities for regional collaboration and economic cohesion*, Bertelsmann Stiftung, Berlīne, 2023.

¹⁶ Morisson A. un Pattinson M., *Interregional complementarities in innovation*, Interreg Europe politikas mācību platforma, Lille, 2024.

¹⁷ De Noni I. un Ganzaroli A., *Enhancing the inventive capacity of European regions through interregional collaboration*, *Regional Studies*, 2023; Balland P. A. un Boschma R., *Complementary interregional linkages and smart specialisation: An empirical study on European region*, *Regional Studies*, 2021.

Viedā specializācija un ES rūpniecības politikas inovācijas prioritātes

25 Viedā specializācija – stratēģiskais satvars, kas ir ERAF finansēto investīciju pamatā, – ir tikai viena no iniciatīvām, kas atbalsta pētniecību un inovāciju. Abas ES pamatprogrammas “Apvārsnis” (“Apvārsnis 2020”, kuras budžets ir aptuveni 79 miljardi EUR, un “Apvārsnis Eiropa”, kuras budžets ir aptuveni 97 miljardi EUR) ir ES pamatprogrammas pētniecības un inovācijas atbalstam. Pēdējos gados ir arī nostiprinājusies un attīstījusies ES rūpniecības politika, kurai arī ir sava nozīme ES pētniecības un inovācijas vidē.

26 Viedās specializācijas pamatā ir augšupēja pieeja, kas nozīmē, ka reģionālās pašvaldības izdara izvēli un iesaista vietējos uzņēmumus, pētniekus un kopienas, lai apzinātu reģiona stiprās puses un iespējas. Ir aptverti visi reģioni, radot plašu ekonomikas un inovācijas profilu klāstu. Dažos no tiem inovācijai nav obligāti nepieciešami augsto tehnoloģiju risinājumi. Turpretī pamatprogrammas “Apvārsnis” galvenokārt balstās uz lejupējām pieejām, kurās ES centralizēti nosaka savas konkrētās pētniecības un inovācijas prioritātes un attiecīgi tām piešķir finansējumu. Programmas “Apvārsnis” ir paredzētas progresīvai pētniecībai un zinātniskās izcilības sasniegšanai, un izdevumi ir stipri koncentrēti vairāk attīstītajos reģionos. Pēdējos gados Komisija ir arī noteikusi vairākas prioritātes rūpniecībā, izmantojot īpašas stratēģijas un mērķrādītājus, piemēram, attiecībā uz mikroshēmām, akumulatoriem un ūdeņradi.

27 Viedās specializācijas stratēģiju kontekstā Komisijas uzdevums ir pārbaudīt atbilstību juridiskajām prasībām. Tomēr tās atbildība nav novērtēt vai ietekmēt reģionu izvēli attiecībā uz to izvēlētajām prioritātēm (06. punkts). Tas nozīmē, ka ikvienam no abiem procesiem – reģionālo prioritāšu augšupējai noteikšanai un ES mērķu un prioritāšu lejupējai noteikšanai – piemīt sava leģitimitāte un loģika. Tie lielākoties darbojas neatkarīgi viens no otra, iztiekot bez oficiāla mehānisma prioritāšu saskaņošanai vai salāgošanai.

28 ES rūpniecības politikas pētniecības un inovācijas elementu (piemēram, akumulatoru, ūdeņraža un pusvadītāju jomā) arī virza ES prioritātes, un to galvenokārt finansē no programmām “Apvārsnis”. 2014.–2020. gada periodā tika paredzēta cieša saikne starp pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un viedo specializāciju, KNR regulā nosakot, ka stratēģijās būtu jāiekļauj darbības, ar kurām sagatavotu dalībniekus pamatprogrammai “Apvārsnis 2020” (“kāpnes uz izcilību”), un paņēmienus, kā pielietot tirgū pamatprogrammas “Apvārsnis” rezultātus.

29 Komisija vienā no saviem [2022. gada paziņojumiem](#) uzsvēra sinerģijas nozīmi. Tajā arī atspoguļota iespējamā sinerģija starp viedo specializāciju un pamatprogrammu “Apvārsnis”. Cita starpā tas ietvēra iespēju vadošajām iestādēm pārvietot ERAF līdzekļus uz pamatprogrammu “Apvārsnis”, lai tajā varētu piedalīties projekti, kas citādi nebūtu izraudzīti. Projekti, kas atbilst viedās specializācijas prioritātēm, tika uzskatīti par īpaši piemērotiem šim nolūkam.

30 Komisijas [2021. gada pētījumā, kurā analizēti viedās specializācijas stratēģiju galvenie parametri](#), tika konstatēta augsta tematiskā saskaņotība starp stratēģijām un pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” projektiem. Aptuveni 64 % no analizētajiem pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” projektiem varētu būt saistīti ar attiecīgās stratēģijas prioritārajām jomām. Tomēr, kā norādīts [9. kohēzijas ziņojumā 2024. gadā](#), pastāv juridiskas un praktiskas grūtības veidot sinerģiju starp pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un ERAF. Lai gan ziņojumā šīs problēmas nav aplūkotas sīkāk, mūsu [Īpašajā ziņojumā 23/2022](#) par sinerģiju starp pamatprogrammu “Apvārsnis” un kohēzijas fondiem tika konstatētas konkrētas grūtības, tostarp saistībā ar valsts atbalsta noteikumiem, attiecināmajām izmaksām un atlases procedūrām.

leinteresēto personu iesaistīšana: uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process

31 Viedās specializācijas pamatā ir doma, ka reģioni nosaka investīciju prioritātes. Prioritātes būtu jāatlasa, izmantojot procesu, kas “*ņem vērā uzņēmumu, augstskolu, valsts iestāžu un citu galveno teritoriālo dalībnieku kolektīvo intelektu*”¹⁸. Tas ir nodēvēts par “uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesu”.

Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas principi

32 Kopš 2012. gadā tika pieņemts Komisijas [ceļvedis par viedās specializācijas stratēģijām \(S3\)](#), reģioniem ir uzdots noteikt investīciju prioritātes, izmantojot uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesu. Paredzēts, ka šis process balstās uz pierādījumiem un pulcē galvenās ieinteresētās personas, lai apsvērtu reģiona pētniecības un inovācijas stiprās puses. Procesa mērķis ir apkopot zinātnes, tehnoloģiju un inženierzinātņu zināšanas un sasaistīt tās ar tirgus vajadzībām un realitāti, piemēram, izaugsmes potenciālu, uzņēmumu konkurenci un jaunām darbībām¹⁹.

¹⁸ Kopīgais pētniecības centrs (JRC), [Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process](#), 2021.

¹⁹ Foray D., David P. A. un Hall B. H., 2011, [Smart Specialisation: From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation](#), MTEI Working Paper No. 2011–001, École Polytechnique Fédérale de Lausanne.

33 Attiecīgās zināšanas tiek plaši izplatītas starp dažādām ieinteresētajām personām. Ar šā procesa palīdzību politikas veidotāji varētu uzlabot izpratni par savu reģionu. Šeit būtu jāpanāk valdības, rūpniecības, akadēmisko aprindu un vietējās kopienas pārstāvju mijiedarbība (**2. attēls**). Viedās specializācijas plānošanā to dēvē par “četrkāršo spirāli”²⁰. Reģionālajām pašvaldībām ir būtiska loma šā dialoga pārvaldībā, analizējot rezultātus un attiecīgi pielāgojot savas stratēģijas. Turklāt starpniekorganizācijas (piemēram, inovācijas aģentūras, klasteri²¹, uzņēmumu tīkli un uzņēmējdarbības atbalsta centri) darbojas kā tilts starp dažādām ieinteresētajām personām, piemēram, uzņēmumiem, pētniekiem un politikas veidotājiem.

2. attēls. Ieinteresēto personu iesaiste uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesā

Avots: ERP, pamatojoties uz Kopīgā pētniecības centra dokumentu *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

34 Kopš uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesa izveides ir veikti ievērojami akadēmiski pētījumi. [Komisijas S3 ceļvedī \(2012. gads\)](#) un [īstenošanas rokasgrāmatā \(2016. gads\)](#) ir izklāstīti konceptuālie principi un vadlīnijas šajā jomā. Tomēr teorijā un praksē joprojām pastāv neskaidrības²² par to, kā process būtu jāpielāgo reģioniem ar atšķirīgiem ekonomikas un inovācijas profiliem (sk. [02. punktu](#)), kā laika gaitā saglabāt ieinteresēto personu iesaisti, par mehānismiem un instrumentiem (piemēram, tematisko grupu lietderību detalizētu diskusiju veicināšanā) un atbilstīgām spējām (piemēram, kā novērst ieinteresēto personu prasmju trūkumu).

Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process praksē

35 Nepastāv vienota pieeja uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesam, un tas nozīmē, ka dažādos reģionos un dalībvalstīs to piemēro atšķirīgi. Tomēr divas JRC aptaujas, kurās piedalījās par viedās specializācijas stratēģijām atbildīgās reģionālās iestādes ([2017.](#) un [2021.](#) gadā), atklāja dažas kopīgas iezīmes:

- praksē šis process nereti tiek īstenots kā “trīskārša”, nevis “četrkārša spirāle”, atstājot novārtā “kopienas” elementu (piemēram, pilsonisko sabiedrību). [Reģionu komitejas pētījumā \(2023. gads\)](#) arī secināts, ka pilsoniskā sabiedrība šajos procesos līdzdarbojas gaužām reti;
- vairumā gadījumu augstākās izglītības iestādes un pētniecības un tehnoloģiju organizācijas bija cieši iesaistītas reģiona procesā.

36 Pētījumi liecina, ka vismaz 2014.–2020. gada periodā, tiklīdz stratēģija ir izstrādāta, process bieži vien tiek pārtraukts, nevis tiek turpināts kā potenciāli noderīgs forums²³. Turpmāk sniegtajā piemērā ([2. izcēlums](#)) redzams, ar kādām grūtībām nākas uzturēt ieinteresēto personu dialogu un līdzdalību visā stratēģijas darbības laikā.

²⁰ Eiropas Komisija, *“Ceļvedis par pētniecības un inovācijas stratēģijām viedajai specializācijai (RIS 3)”*, 2012.

²¹ Eiropas Komisija, Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts, *Cassingena Harper J., Lubicka B., Lindqvist G., Ketels C. u. c., The role of clusters in smart specialisation strategies*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2013.

²² Kopīgais pētniecības centrs (JRC), *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

²³ Turpat.

2. izcēlums

Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesa attīstība jaunā inovācijas reģionā

Izstrādājot pirmo viedās specializācijas stratēģiju 2014. gadā Estremadurā, Spānijā, uzņēmējdarbības atklāšanas procesā tika izmantota ļoti proaktīva pieeja. Tika mobilizēts ievērojams skaits dalībnieku (600). Ieinteresētās personas bija motivētas sniegt ieguldījumu, jo tika sagaidīts, ka viedā specializācija varētu krasi palielināt pētniecības un inovācijas finansējumu reģionā.

Šīs pirmās stratēģijas ieviešanas laikā (no 2017. gada) ieinteresēto personu līdzdalība samazinājās. Lai pārvaldītu šo procesu, reģionālās iestādes izveidoja tematisku darba grupu katrai no piecām reģiona prioritārajām jomām. Taču darba grupas darbojās atsevišķi un nemēdza sistemātiski apvienot spēkus, lai apzinātu un radītu sinerģiju.

Lai uzlabotu procesa pārvaldību un risinātu šos jautājumus, reģions 2021.–2027. gada plānošanas periodā ieviesa atvērtas sadarbības platformas.

Avots: ERP, pamatojoties uz Estremaduras pārbaudes apmeklējumu.

37 JRC pētījumā ir konstatēts, ka starpniekiestādes, kas darbojas kā klasteri, var veicināt ieinteresēto personu līdzdalību viedās specializācijas īstenošanā²⁴. Mūsu vizīte Bavārijā (Vācija) bija tam labs piemērs. Valsts finansēta aģentūra *Bayern Innovativ GmbH* kopš 2006. gada šajā reģionā vada klasteru darbību. Piemēram, enerģētikas klusters (kas atbilst vienai no reģiona prioritārajām jomām – **4. attēls**) apvieno aptuveni 7000 uzņēmumu un ir atbalstījis aptuveni 2300 projektus.

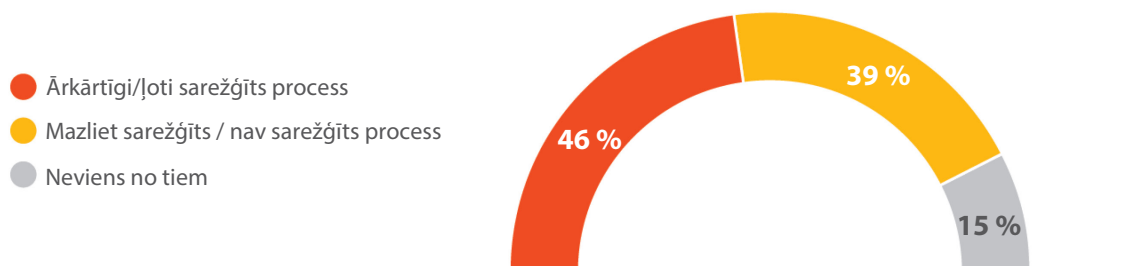
38 Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process tika plaši izmantots 2014.–2020. gada plānošanas periodā, un to izmantoja 77 % no visām 185 stratēģijām²⁵. Nākamajā plānošanas periodā likumdevējietādes to noteica par obligātu viedās specializācijas daļu un ieviesa atbilstošu izpildes kritēriju (**2. tabula**).

²⁴ Kopīgais pētniecības centrs (JRC), *Assessing Smart Specialisation: The Entrepreneurial Discovery Process*, 2021.

²⁵ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, galīgais ziņojums, Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, 2021.

39 Lai gan šo procesu plaši pielieto jau daudzus gadus, joprojām tiek konstatēts, ka tā īstenošana ir problemātiska. Mūsu aptaujā tika konstatēts, ka 46 % respondentu uzskata procesu par “ļoti” vai “ārkārtīgi” sarežģītu (**3. attēls**). No tiem vairāk nekā divas trešdaļas bija reģioni ar zemākām inovācijas spējām, t. i., ar mērenu vai jaunu inovācijas profilu. Vairāki respondenti mazāk apdzīvotos reģionos norādīja, ka, viņuprāt, ir pārāk mazi, lai efektīvi izstrādātu un īstenotu šādu procesu. Saskaņā ar to uzskatiem tiem trūkst administratīvo spēju analizēt un īstenot procesu un to saikne ar akadēmiskajām aprindām bieži vien ir vāja. Daži respondenti norādīja, ka nelielais uzņēmumu skaits, zināšanu ietilpīgu uzņēmumu trūkums un resursu trūkums apgrūtina šā procesa jēgpilnu darbību.

3. attēls. Apmēram puse respondentu uzskata, ka uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process ir “ļoti” vai “ārkārtīgi” sarežģīts

Avots: ERP aptauja.

40 Tomēr, lai gan reģioni uzskata, ka uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process ir sarežģīts kritērijs, tas tiek uzskatīts par lietderīgu. *JRC 2017. gada tehniskajā ziņojumā* konstatēts, ka gandrīz visi respondenti (97 %) apstiprināja, ka tā viņiem bija pozitīva pieredze, un lielākā daļa dalībnieku (93 %) uzskatīja, ka procesam ir bijusi pozitīva ietekme, nosakot investīciju prioritātes. Reģionu komitejas 2023. gada pētījumā secināts²⁶, ka šis process ir viens no izšķirošākajiem faktoriem, kas nodrošināja viedās specializācijas panākumus. Tajā arī norādīts, ka salīdzinājumā ar 2014.–2020. gada plānošanas periodu reģioni tagad vairāk apzinās nepieciešamību iesaistīt ieinteresētās personas, piemēram, rūpniecību, iestādes, pētniekus un pilsonisko sabiedrību.

²⁶ *The Future of Regional Smart Specialisation Strategies: Sustainable, Inclusive and Resilient*, Eiropas Reģionu komitejas Sociālās politikas, izglītības, nodarbinātības, pētniecības un kultūras komisija, 2023., 94. lpp.

Viedās specializācijas īstenošana, kas virza kohēzijas pētniecības un inovācijas izdevumus

41 Lai saņemtu pētniecības un inovācijas finansējumu no ERAF, nosacījums ir viedās specializācijas stratēģijas ieviešana. Šis finansējums ir ievērojams, jo abos plānošanas periodos kopā tas pārsniedz 70 miljardus EUR²⁷. Saskaņā ar Komisiju ERAF finansējums, kuru virza viedā specializācija divos plānošanas periodos no 2014. līdz 2027. gadam, kopā ir 73,8 miljardi EUR:

- o 2014.–2020. gada periods: 1. tematiskais mērķis: nostiprināt pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju: 37,3 miljardi EUR;
- o 2021.–2027. gada periods: 1. politikas mērķis: konkurētspējīgāka un viedāka Eiropa, veicinot inovatīvas un viedas ekonomiskās pārmaiņas un reģionālo IKT savienojamību: 36,5 miljardi EUR.

42 Mūsu 2022. gada īpašajā ziņojumā par sinerģijām starp pamatprogrammu “Apvārsnis 2020” un Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem tika uzsvērts, cik dažādā mērā dalībvalstis ir atkarīgas no ERAF finansējuma pētniecībai un inovācijai. Piemēram, Latvijā ERAF finansējums veidoja gandrīz 50 % no valsts pētniecības un inovācijas izdevumiem, savukārt Vācijā šis īpatsvars bija ievērojami mazāks par 1 %. 9. kohēzijas ziņojumā norādīts, ka aptuveni 85 % no kopējā finanšu piešķiruma 2014.–2020. gadam bija koncentrēti mazāk attīstītos un pārejas reģionos, kur tas bieži vien ir galvenais inovācijas atbalsta avots. Tomēr pat tad, ja ERAF līdzekļi reģionālajā kontekstā ir nelieli, reģionālās iestādes tos atzina par lietderīgiem (**3. izcēlums**).

²⁷ Open Data Portal for the European Structural and Investment Funds – European Commission | Cohesion Open Data.

3. izcēlums

Eiropas Reģionālās attīstības fonda izmantošana augstas inovācijas reģionos eksperimentāliem projektiem

Neraugoties uz salīdzinoši nelielo ERAF budžetu salīdzinājumā ar vispārējām inovācijas finansējuma plūsmām šajos reģionos, iestādes gan Dānijā (kur ERAF daļa no pētniecības un inovācijas finansējuma 2014.–2020. gada periodā ik gadus veidoja aptuveni 0,15 % no kopējiem pētniecības un inovācijas izdevumiem), gan Bādenes-Virtembergas iestādes (0,09 %) konstatēja, ka ar viedās specializācijas stratēģiju saistītie līdzekļi ir lietderīgi, jo tos varēja izmantot izmēģinājuma projektos, uz kuriem neattiecas reģiona parastās finansējuma plūsmas. Tiekoties ar Bādenes-Virtembergas varas iestādēm, mums paskaidroja, ka ES finansējums ir vērtīgs, jo to varēja novirzīt uz vairāk nišas vai eksperimentāliem projektiem, uz kuriem neattiecas reģiona parastās finansējuma plūsmas.

Piemēram, Bādenē-Virtembergā paraugprojektā *“Hydrogen Valley South Baden”* (ERAF projekts 2021.–2027. gadam), ko īsteno kopā ar partneriem no Elzasas (Francija) un Šveices ziemeļrietumiem, galvenā uzmanība ir pievērsta nākotnes ūdeņraža tehnoloģijas praktiskai izmantošanai maziem un vidējiem uzņēmumiem.

43 ES ir raksturīgas reģionu ievērojamas atšķirības iedzīvotāju skaita vai teritorijas ziņā. 2014.–2020. gada plānošanas periodā visā ES tika sagatavotas 185 viedās specializācijas stratēģijas²⁸. Pašreizējā plānošanas periodā (2021.–2027. gads) S3 novērošanas centrā ir iekļautas vairāk nekā 170 stratēģijas ([4. izcēlums](#)).

²⁸ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, galīgais ziņojums, Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, 2021.

4. izcēlums

Viedās specializācijas stratēģijas iekļauj reģionus, kuru lielums ievērojami atšķiras

Kohēzijas politikā izmanto Kopējo statistiski teritoriālo vienību klasifikāciju (NUTS), lai nodrošinātu Eiropas iedalījumu vispārēji saskaņota lieluma reģionālajās vienībās. ERAF finansējumu piešķir, pamatojoties uz reģiona ekonomisko stāvokli NUTS 2 līmenī, kur reģionos iedzīvotāju skaits parasti ir no 800 000 līdz 3 miljoniem. Kopš 2024. gada janvāra Eiropas Savienībā ir 244 NUTS 2 reģioni.

Tomēr, nosakot reģionus, attiecībā uz kuriem būtu jāizstrādā stratēģija, šo standartu ne vienmēr piemēro. Faktiski nav nekādu pamatnostādņu attiecībā uz atbilstošo reģionālo lielumu šiem mērķiem. Stratēģijas lielākoties tiek saistītas ar to attiecīgo ERAF programmu teritoriālo pārklājumu, ar kurām atbalsta investīcijas saskaņā ar 1.1. un 1.4. konkrēto mērķi. Stratēģijas tiek piemērotas teritorijām, kuru lielums ievērojami atšķiras. Vairākos gadījumos stratēģijas ir izstrādātas valstu līmenī, ieskaitot Čehiju, kurā ir vairāk nekā 10 miljoni iedzīvotāju. Par citām stratēģijām dažkārt lemj ļoti mazu reģionu līmenī, piemēram, Gotlandē²⁹ (Zviedrijā), kur iedzīvotāju skaits nedaudz pārsniedz 60 000. Dažās dalībvalstīs (piemēram, Grieķijā, Polijā, Portugālē un Rumānijā) ir ieviestas stratēģijas gan valsts, gan reģionālā līmenī.

Lai gan daži reģioni nākamajam plānošanas periodam saglabāja savu sākotnējo pieeju, citi mainīja stratēģiju teritoriālās robežas. Piemēram, Dānijas iestādes mums paziņoja, ka ir pārcēlušas atbildību par viedo specializāciju no reģioniem uz valsts struktūru (*Erhvervsfremmebestyrrelse*). Tas ir tālab, ka reģioni lielākoties izvēlējās specializēties vienās un tajās pašās prioritātēs, tādējādi pārklājoties. Turpretī citas Ziemeļvalstis – Somija (18 stratēģijas) un Zviedrija (21 stratēģija) – ir saglabājušas reģionālu pieeju.

Avots: ERP, pamatojoties uz aptaujām un Eiropas Komisijas sniegto informāciju.

44 KNR regulā 2014.–2020. gadam ir noteikts, ka viedās specializācijas stratēģiju mērķis ir “koncentrēt resursus uz ierobežotu pētniecības un inovācijas prioritāšu kopumu”. Līdz ar to kompetentajām iestādēm savās attiecīgajās stratēģijās bija jānosaka specializācijas prioritārās jomas. Vadošajām iestādēm un īstenošanas struktūrām tad būtu jānodrošina, ka pētniecības un inovācijas finansējums koncentrējas uz šīm prioritātēm.

²⁹ Strategi för smart specialisering i Gotlands län 2021.–2027., 2021.

45 Prioritāšu skaits un detalizācijas pakāpe dažādos reģionos atšķiras.

2014.–2020. gada periodā reģioni izvēlējās no 2 līdz 15 prioritātēm, un mediāna ir piecas³⁰. Tomēr reģioni var attīstīt apakšprioritātes, kas nozīmē, ka aptverto jomu skaits var būt daudz lielāks. To skaidri parāda Bavārijas (Vācija) reģionālā inovācijas stratēģija, kurā piecas prioritātes ir sadalītas 25 otrā līmeņa jomās (4. attēls). Dažas no vienas un tās pašas prioritātes apakšjomām (piemēram, aerokosmiskās aviācijas tehnoloģija un nākotnes mobilitātes infrastruktūra) aptver ļoti atšķirīgas nozares, kas ir pietiekami nozīmīgas, lai tās uzskatītu par atsevišķām prioritātēm.

³⁰ *Study on prioritisation in Smart Specialisation Strategies in the EU*, galīgais ziņojums, Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, 2021. gads.

4. attēls. Piecas specializācijas prioritārās jomas Bavārijā (Vācija) 2021.–2027. gadā ar daudziem saistītiem tematiem un pieteikumiem

© Innovationsland.Bayern – Bayerische Innovationsstrategie 2021.–2027., Bavarian Ministry of Economic Affairs, Regional Development and Energy.

46 Jau 2013. gadā tika uzsvērts risks, ka pārāk plašu prioritāšu noteikšana var novest pie sadrumstalota finansējuma un skaidru mērķu trūkuma³¹ (18. punkts). Plašas prioritārās jomas, piemēram, “enerģija”, rada risku, ka tiek veidoti pārāk izkliedēti, izolēti projekti ar ierobežotām sinerģijām, blakusietekmi vai kritisko masu. Turpretī šaurāk definēta prioritārā joma, piemēram, “enerģijas uzkrāšanas sistēmas”, var uzlabot finansējuma fokusu un efektivitāti.

47 Tomēr, kā konstatēts pētījumā³², pārāk šauri noteiktas prioritātes var radīt arī trūkumus, piemēram, samazināt iespējamo dalībnieku skaitu (t. i., reģions nolemj koncentrēties tikai uz nelielu skaitu jau veiksmīgu uzņēmumu). Gan viens, gan otrs scenārijs (t. i., pārāk plaši vai pārāk šauri noteiktas prioritātes) aizkavē panākt to, ka reģiona ekonomiskās priekšrocības tiek pilnībā izmantotas.

48 Komisija ir integrējusi viedo specializāciju kohēzijas politikā, lai finansējumu un projektus efektīvāk saskaņotu ar reģionālajām ekonomikas struktūrām un to potenciālajām priekšrocībām. Tāpēc ir ļoti svarīgi saskaņot uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus ar prioritārajām jomām, lai nodrošinātu, ka projekti atbalsta reģionālos inovācijas mērķus³³.

³¹ Gianelle C., Guzzo F. un Mieszkowski K.; *Smart Specialisation: what gets lost in translation from concept to practice?*, *Regional Studies*, 2020.

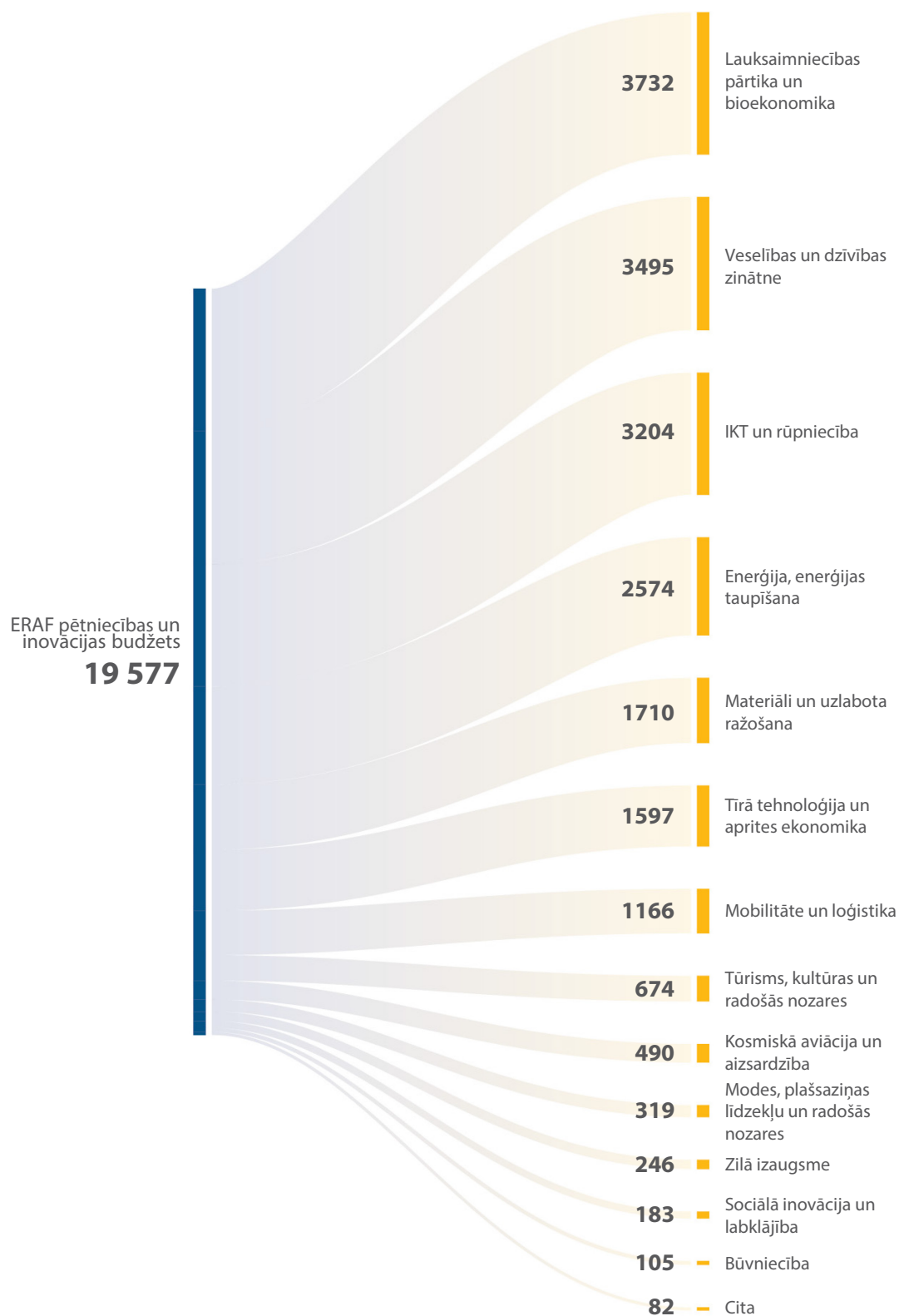
³² Foray D., *In response to “Six critical questions on smart specialisation”*, *European Planning Studies*, 27(10), 2066–2078, 2019.

³³ *Study on prioritisation in smart specialisation strategies in the EU*, galīgais ziņojums, Eiropas Komisija, Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts, 2021.

49 2021. gadā Komisijas pasūtītajā pētījumā par viedās specializācijas prioritāšu noteikšanu tika konstatēts, ka 2014.–2020. gada plānošanas periodā 84 % ERAF 1. tematiskā mērķa “stiprināt pētniecību un inovāciju” uzaicinājumos iesniegt priekšlikumus dalībvalstīs vai reģionos bija iekļauti kritēriji saskaņošanai ar viedās specializācijas prioritātēm³⁴. Tas nozīmē, ka 16 % no reģistrētajiem uzaicinājumiem šādi īpaši kritēriji netika konstatēti. Tātad uzaicinājumu sagatavošanā un īstenošanā viedā specializācija ne vienmēr tikusi atspoguļota. Tāpat pētījumā tika konstatēts, ka 57 % ERAF finansēto projektu ir saistība ar viedās specializācijas prioritātēm, uzrādot ievērojamas atšķirības starp dalībvalstīm un reģioniem. Spriežot pēc atslēgvārdu meklējumiem, no vairāk nekā 86 000 projektu 57 % ir saskaņoti ar attiecīgajām prioritātēm. Attiecībā uz pētniecības un inovācijas budžetu trīs lielākās nozares – lauksaimniecības pārtika un bioekonomika, veselība un dzīvības zinātne, IKT un rūpniecība – veido aptuveni 50 % no 19 miljardu EUR finansējuma ([5. attēls](#)).

³⁴ Turpat.

5. attēls. Visaptverošās tematiskās jomas un budžets, kas iztērēts ERAF projektiem 2014.–2020. gadā, miljonos EUR

Piezīme. Šie skaitļi nav galīgi, jo pētījums tika veikts 2021. gadā, kad reģioni joprojām īstenoja projektus.

50 Mēs pārbaudījām četrus ERAF finansētus projektus (*III pielikums*) no 2014.–2020. gada plānošanas perioda 1. tematiskā mērķa ietvaros Bavārijā (Vācijā) un Estremadurā (Spānija). Mūsu pārbaudes darbs liecina, ka šie reģionālie uzaicinājumi iesniegt priekšlikumus atbilst viedās specializācijas prioritātēm. Bavārijā aplūkoti projekti bija vērsti uz efektīvām ražošanas tehnoloģijām, kā arī inovatīviem, uz tehnoloģijām balstītiem pakalpojumiem, savukārt Estremadurā uzsvāru lika uz lauksaimniecības pārtikas prioritāro jomu.

51 2021.–2027. gada plānošanas periodā kāds veicinošs nosacījums pastiprināja nepieciešamību ievērot prioritātes. Vadošajām iestādēm bija jānodrošina, ka projekti *“saskan ar atbilstošām stratēģijām un plānošanas dokumentiem, kas izveidoti minētā veicinošā nosacījuma izpildei³⁵”*. 2025. gada maijā nebija pētījumu, kuros analizēts, vai 2021.–2027. gada periodā ir panākta lielāka saskaņotība starp projektiem un prioritātēm.

Starpreģionālā sadarbība viedās specializācijas kontekstā

52 Komisijas izveidotā *viedās specializācijas prakses kopiena* (*“S3 CoP”*) darbojas kā norādījumu, tīklošanās, atbalsta un savstarpējas mācīšanās centrs saistībā ar viedo specializāciju, koncentrējoties gan uz tās izstrādi, gan īstenošanu. Kopiena piedāvā stratēģiskus pakalpojumus, kas pielāgoti praktiķu vajadzībām. *S3 CoP novērošanas centrs*, kas ietilpst šajā kopienā, ir jauna platforma, kas izveidota, lai uzlabotu starpreģionālo sadarbību. Tā darbojas kā centrālais repozitorijs visai ar viedo specializāciju saistītai informācijai visā ES, ļaujot lietotājiem salīdzināt specializācijas jomas, piekļūt galvenajiem kontaktiem un izpētīt stratēģiskās saiknes ar citiem reģioniem.

53 Mūsu aptaujā divas trešdaļas respondentu ziņoja, ka izmanto *S3 CoP* novērošanas centru, savukārt viena trešdaļa norādīja, ka neizmanto. Lietotāji šo centru vērtē pozitīvi – 80 % piekrīt, ka tas sniedz vērtīgu informāciju par viedās specializācijas prioritātēm un praksi citos ES reģionos un dalībvalstīs un piedāvā iespējas potenciālai sadarbībai.

³⁵ Regula (ES) 2021/1060, 73. panta 2. punkta b) apakšpunkts.

54 Kopš 2015. gada Eiropas Komisija ir izveidojusi četras **tematiskas viedās specializācijas platformas** šādās jomās: lauksaimniecības pārtika, enerģētika, rūpniecības modernizācija un ilgtspējīga zilā ekonomika (t. i., okeāna resursu ilgtspējīga izmantošana ekonomikas izaugsmei, vienlaikus saglabājot okeāna ekosistēmas veselību). Šīs platformas ietver partnerības – reģionu grupas, kas izveidotas, lai veicinātu starpreģionālo sadarbību konkrētā teritorijā. Piemēram, rūpniecības modernizācijas platforma ietver partnerības kosmosa un medicīnas tehnoloģiju jomā. Tomēr platformas vai partnerības neaptver visas iespējamās prioritātes, pat tās, ko bieži izvēlas reģioni (**5. izcēlums**), piemēram, veselības un dzīvības zinātnēs.

5. izcēlums

Veselības un dzīvības zinātnes prioritātei nav nevienas tematiskas platformas vai partnerības

Lai gan tematiskās platformas aptver galvenās viedās specializācijas jomas, otrajai lielākajai – veselības un dzīvības zinātnei (**5. attēls**) – nav savas atsevišķas platformas. Iestādes Stokholmas reģionā, kuram **šajā jomā ir izvēsta rūpniecība**, atzina grūtības atrast piemērotus starpreģionālus partnerus. Piemēram, reģionā ir vairāki farmācijas uzņēmumi, un Karolinskas Universitātes slimnīca ir visaugstāk novērtētā Eiropas veselības aprūpes iestāde.

Avots: ERP, pamatojoties uz pārrunām.

55 Komisija arī uzsāka īpašas iniciatīvas, lai stiprinātu starpreģionālo sadarbību.

- ERAF ietvaros instruments **“Starpreģionālās investīcijas inovācijā”** atbalsta starpreģionālus inovācijas projektus to izvēršanas un komercializācijas posmos. Tas palīdz pārvarēt regulatīvos un tirgus šķēršļus, paaugstinot projektus līdz investīciju līmenim. Šā instrumenta budžets 2021.–2027. gada plānošanas periodā ir 570 miljoni EUR.
- **Reģionālo inovācijas ieleju** galvenais mērķis ir uzlabot inovāciju un veicināt izcilību, nodrošinot sadarbību starp reģioniem ar atšķirīgu inovācijas līmeni. Līdz šim reģionālo inovācijas ieleju kategorijai ir atlasīti 148 reģioni, kas saņem 122 miljonu EUR finansējumu no pamatprogrammas “Apvārsnis Eiropa” un ERAF, izmantojot instrumentu starpreģionālajām investīcijām inovācijā.

56 ERAF un *Interreg* ietvaros vairākas ES finansēšanas programmas, kas atbalsta reģionu sadarbību, ir cieši saistītas ar viedo specializāciju. Lai gan tematiskais veicinošais nosacījums “valsts vai reģionālās viedās specializācijas stratēģijas laba pārvaldība” neattiecas uz *Interreg* finansējumu, viedā specializācija ir svarīgs elements, lai maksimāli palielinātu pārrobežu un starpreģionālās sadarbības efektivitāti. Mēs pārbaudījām vienu *Interreg* projektu abos mūsu apmeklētajos reģionos, un abi projekti apliecināja saskaņotību ar attiecīgo stratēģiju. No otras puses, daži *Interreg* projekti ir paredzēti, lai palīdzētu reģioniem stratēģiju izstrādē un īstenošanā, kā arī nodrošinātu finansējumu šai sadarbībai, izmantojot tematiskās platformas.

57 Starpreģionālo sadarbību var uzlabot vēl vairāk, izmantojot reģionālas (vai valsts) programmas, un to var veicināt, skaidri ļaujot³⁶ ERAF līdzekļus daļēji piešķirt ārpus noteiktajām programmas jomām. Tomēr reģioni parasti šo iespēju savās reģionālajās programmās neizmanto³⁷. Ne viens, ne otrs mūsu apmeklētais reģions nevienā plānošanas periodā šo elastīgo pieeju nebija izmantojis.

58 2014.–2020. gada plānošanas periodā starpreģionālajai sadarbībai viedās specializācijas jomā bija maznozīmīga loma, un sadarbības iniciatīvas nebija politikas struktūrā ietverta prasība. Pētījumā tika konstatēts, ka Eiropas reģioni nepietiekami izmanto savu efektīvas starpreģionālās sadarbības potenciālu, tiem ir ievērojamas neizmantotas iespējas³⁸.

59 2021.–2027. gada periodā starpreģionālā sadarbība ir kļuvusi par stratēģisku prioritāti. Kā viens no izpildes kritērijiem (**2. tabula**) stratēģijās tagad ir jāiekļauj pasākumi starpreģionālās sadarbības uzlabošanai noteiktās prioritārajās jomās³⁹.

60 Mūsu aptaujā bija iekļauti jautājumi par grūtībām, kas pēc respondentu uzskatiem traucē kritērija izpildē. Rezultāti atklāja, ka gandrīz puse respondentu to uzskata par problemātisku (**6. attēls**).

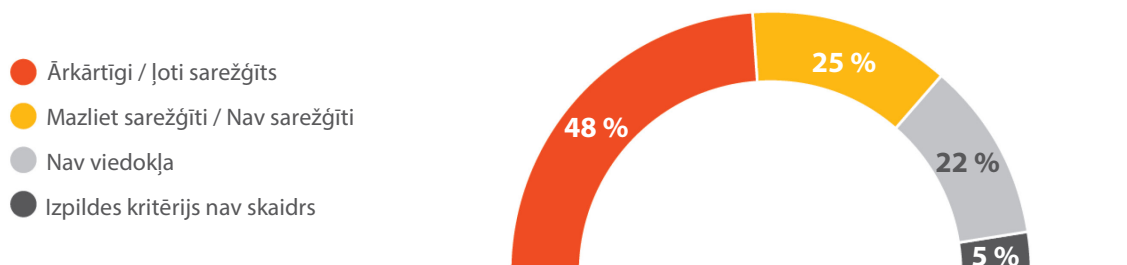
³⁶ 2014.–2020. gada KNR, 70. panta 2. punkts un 2021.–2027. gada KNR, 63. panta 4. punkts.

³⁷ Woolford J., Amanatidou E., Gerussi E. un Boden J.M., *Interregional Cooperation and Smart Specialisation: a Lagging Regions Perspective*, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, Luksemburga, 2021.

³⁸ Bachtrögler-Unger J., Balland P.-A., Boschma R. un Schwab T., *Technological capabilities and the twin transition in Europe: Opportunities for regional collaboration and economic cohesion*, Bertelsmann Stiftung, Berlīne, 2023.

³⁹ Regula (ES) 2021/1060, IV pielikums.

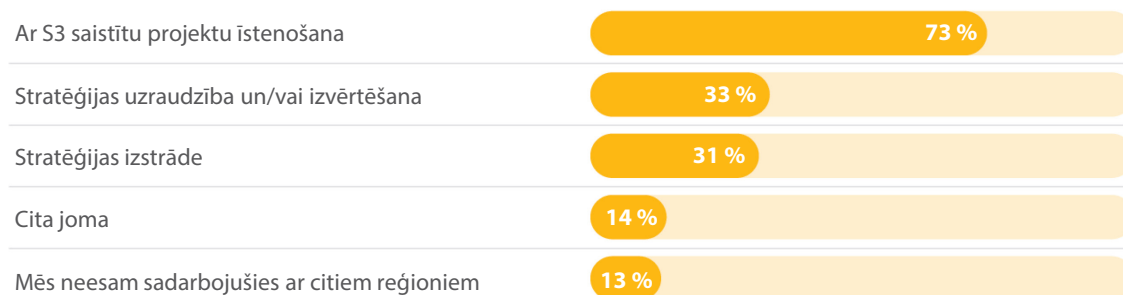
6. attēls. Starpreģionālās sadarbības uzlabošana tiek uzskatīta par sarežģītu

Avots: ERP aptauja.

61 Kopumā 87 % mūsu aptaujas respondentu ziņoja, ka ir iesaistījušies kāda veida starpreģionālajā sadarbībā (**7. attēls**), un visbiežāk šī sadarbība izpaudusies ar viedo specializāciju saistītu projektu īstenošanā. Bavārijas apmeklējuma laikā mēs atklājām vienas šādas prakses piemēru (**6. izcēlums**). Citas sadarbības jomas, lai gan mazākā mērā izplatītas, bija uzraudzība un novērtēšana, kā arī stratēģijas izstrāde.

7. attēls. Projektu īstenošana ir visbiežāk sastopamais starpreģionālās sadarbības veids

Respondenti varēja izvēlēties vairāk nekā vienu atbildi.

Avots: ERP aptauja.

6. izcēlums

Īstenošanas sadarbības piemērs: projekts Bavārijā un Austrijas pierobežas reģionos

CompStor projekts, ko līdzfinansē 2014.–2020. gada perioda *INTERREG V-A* Austrijas-Vācijas/Bavārijas programma, ļāva divām universitātēm apvienot savstarpēji papildinošās zināšanas enerģijas uzkrāšanas un augstsprieguma/augstsprieguma strāvas sistēmu jomā. Abu ieguvums bija papildu infrastruktūras iegāde, kas tagad noder studentiem, pētniekiem un MVU.

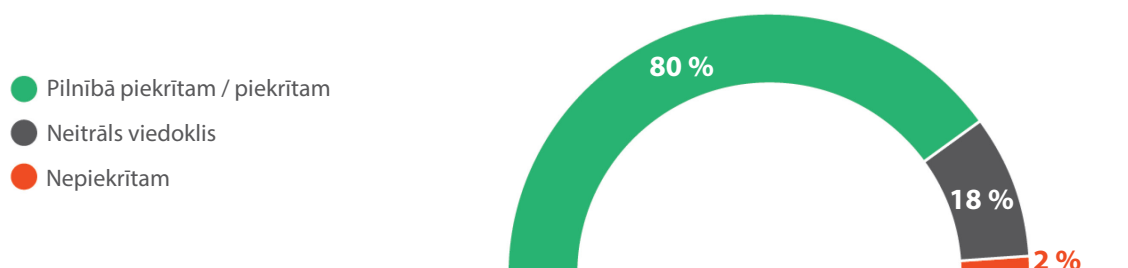
Tiešais projekta iznākums bija 10 000 V akumulatora prototipa izstrāde. Notiekošie pētījumi aplūko spēcīgu elektromagnētisko lauku ietekmi uz augstsprieguma akumulatoru elementiem.

Mācību procesā abas universitātes kopīgi izstrādā un rīko seminārus par akumulatoru tehnoloģiju, tīkla integrāciju un uzglabāšanas sistēmu aizsardzību, kā arī ražošanas kvalitātes nodrošināšanu. Saskaņā ar aplēsēm aptuveni 30 bijušie *CompStor* projekta darbinieki (tostarp no turpmākiem projektiem) un vairāki studenti ir atraduši darbu attiecīgajos uzņēmumos pierobežas reģionā.

Avots: ERP, pamatojoties uz projekta apmeklējumu.

62 Dominējoši lielākā daļa mūsu aptaujas respondentu piekrīt, ka starpreģionālās saiknes veicinājušas viņu stratēģiju panākumus (**8. attēls**). Mūsu aptaujas analīze liecina, ka, sadalot reģionus pēc inovācijas snieguma, šķietamās starpreģionālās sadarbības priekšrocības mazāk inovatīvos reģionos ir izteiktākas nekā vairāk inovatīvajos reģionos.

8. attēls. Starpreģionālās saiknes uzskata par tādām, kas veicina viedās specializācijas stratēģijas panākumus

Avots: ERP aptauja.

Uzraudzība, izvērtēšana un ietekme

63 Kā jebkurā politikā, [uzraudzība](#) un [izvērtēšana](#) ir būtiska, lai izprastu programmas (rezultātus un) ietekmi un uzlabotu tās efektivitāti un lietderību. ES līmenī REGIO ĢD ir vispārēji atbildīgs par ERAF izdevumu vidusposma un *ex post* izvērtējumu, savukārt dalībvalstis vai vadošās iestādes veic izvērtējumus valsts vai reģionālā līmenī. Uzraudzība ir bijusi reģionu viedās specializācijas izpildes kritērijs abos plānošanas periodos, savukārt izvērtējuma prasība tika ieviesta 2021.–2027. gada periodam. Praksē par to ir atbildīgas dalībvalstu izveidotās uzraudzības komitejas, kas pārstāv attiecīgās puses⁴⁰.

Reģionālo viedās specializācijas stratēģiju uzraudzības pieeja

64 Jau 2014.–2020. gada plānošanas periodā uzraudzība bija viens no trim viedās specializācijas izpildes kritērijiem (“S3 paredz uzraudzības mehānismu”), un Komisija sniedza norādījumus par to, kā to īstenot ([7. izcēlums](#)). Komisija 2017. gadā norādīja, ka dažos reģionos uzraudzības mehānisma trūkums bija viens no galvenajiem iemesliem to grūtībām izpildīt *ex ante* nosacījumus⁴¹.

⁴⁰ Regula (ES) 2021/1060, 38.–40. pants un 35. apsvērums.

⁴¹ SWD(2017) 264, 16. un 32. lpp.

7. izcēlums

Viedās specializācijas uzraudzības vadlīniju attīstība 2014.–2020. gada plānošanas periodam

Pirmajā vadlīniju dokumentā 2012. gadā tika ierosināta uzraudzības sistēma, kuras pamatā ir trīs rādītāji: konteksts, koprezultāts un tiešais rezultāts. Tiem bija jābūt “kodolīgiem un vienlaikus visaptverošiem”.

Komisija 2014. gadā publicēja vadlīniju dokumentu par uzraudzību un izvērtēšanu 2014.–2020. gada plānošanas periodam. Dokumentā uzsvērtā “precīzāka politikas mērķu formulēšana”, galveno uzmanību pievēršot uz rezultātiem orientētas politikas īstenošanai (pārmērīgi nekoncentrējoties uz līdzekļu apguvi) un nošķirot uzraudzību un izvērtēšanu. Tas veicināja individuālu pieeju un norādīja, ka nav vienas “labākās” metodes, kas der visām situācijām.

Komisija 2016. gadā publicēja viedās specializācijas īstenošanas rokasgrāmatu. Nodaļā par uzraudzību ir izklāstīti četri piemēri no reģioniem par to, kā veikta uzraudzība.

Avots: ERP.

65 2021.–2027. gada plānošanas periodā uzraudzība joprojām bija izpildes kritērijs, taču papildu prasības noteica, ka uzraudzības un izvērtēšanas instrumentiem ir jānovērtē sniegums virzībā uz stratēģijas mērķu sasniegšanu. Tomēr Komisija saistībā ar šiem jaunajiem noteikumiem nekādas jaunas vadlīnijas nav sniegusi.

66 2021. gadā JRC publicēja pētījumu *Assessing Smart Specialisation: Monitoring and Evaluation Systems*, kurā norādīts, ka “daudzos gadījumos ir jāstiprina uzraudzības darbību efektivitāte”, un sniegti kritēriji efektīvas uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas izveidei. Tomēr dokumentā nav sniegti Komisijas norādījumi par šo jautājumu.

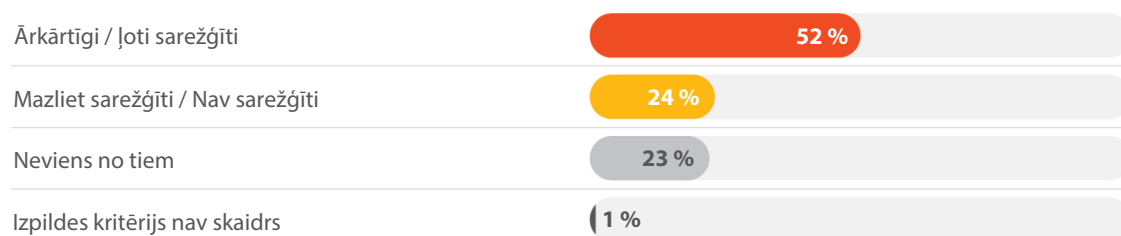
67 Atbildes uz mūsu aptaujas jautājumiem liecina, ka lietotāji atbalstītu iespēju saņemt labākus Komisijas norādījumus. Respondenti minēja šādas grūtības:

- esošo uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu sarežģītība; tika aicināts izstrādāt skaidrākas vadlīnijas un standartizētus satvarus;
- grūtības izraudzīties atbilstošus rādītājus un novērtēt ilgtermiņa sociālekonomisko ietekmi.

Uzraudzība un izvērtēšana praksē

68 Respondenti norādīja, ka no septiņiem izpildes kritērijiem (**9. attēls** un **2. tabula**) visgrūtāk ir izpildīt uzraudzības un izvērtēšanas kritēriju. Aptuveni puse respondentu (52 %) uzskatīja, ka tas ir ārkārtīgi vai ļoti sarežģīti (**9. attēls**). Līdzīgi kā uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas procesā mazāk inovatīvi reģioni uzskata uzraudzību un izvērtēšanu par sarežģītāku, nekā to uzskata reģioni ar spēcīgākiem inovācijas profiliem.

9. attēls. Uzraudzības un izvērtēšanas prasības tiek uzskatītas par sarežģītām

Avots: ERP aptauja.

69 Uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas dažādos reģionos ievērojami atšķiras komplicētības ziņā. Daži reģioni, kas sākotnēji izveidoja komplicētas uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas, vēlāk tās vienkāršoja (**8. izcēlums**).

8. izcēlums

Atšķirības uzraudzības un izvērtēšanas sistēmās Emīlijā-Romanjā (Itālija) un Čehijā

2014.–2020. gada plānošanas periodā Emīlijā-Romanjā bija ieviesta visaptveroša uzraudzības un izvērtēšanas sistēma ar 81 rādītāju. 2021.–2027. gada plānošanas periodā reģions mainīja pieeju – nevis vērtēja vispārējo sniegumu, bet gan sekoja līdzi pētniecības un inovācijas projektam un to darba gaitā pārplānoja, kā arī samazināja rādītāju skaitu, atstājot tikai astoņus. Reģiona [platformu datubāzē](#) bija iekļauti vairāk nekā 6900 pētniecības un inovācijas projektu, kas finansēti 2021.–2027. gadā (kopā to bija 11 000).

Turpretī Čehija, kas viedās specializācijas nolūkos tiek uzskatīta par vienu reģionu, ir saglabājusi plašu uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu ar vairāk nekā 100 rādītājiem.

70 Ja reģions to pieprasa, REGIO ĢD un S3 prakses kopienas sekretariāts var sniegt mērķtiecīgas konsultācijas un atbalstu, lai palīdzētu reģionam uzlabot uzraudzības un izvērtēšanas sistēmu ([9. izcēlums](#)). 2025. gada maijā bija reģistrēti aptuveni 30 [pieprasījumi](#).

9. izcēlums

Komisija sniedz mērķtiecīgu atbalstu uzraudzības un izvērtēšanas sistēmām

Peijetheme (Somija)

Lai gan Peijethemes reģions ir novērtēts kā spēcīgs inovators, tam trūka labi izstrādātas uzraudzības sistēmas. Reģions izmantoja viedās specializācijas uzraudzības rādītājus, kas nebija tieši saistīti ar pamatmērķiem, un pieredzēja grūtības ar datu pieejamību, novecojušiem datu avotiem un citām datu vākšanas problēmām.

Pēc sadarbības ar Komisiju 2024. gada septembrī tika iecerētas divas izmaiņas: pirmkārt, racionalizēt uzraudzību, skaidri definējot par procesu atbildīgās puses; un, otrkārt, izmantot skaidri definētus rādītājus. Lai gan procesu racionalizēšanā ir panākts zināms progress, izveidojot īpašas prioritāšu mērķgrupas, 2025. gada maijā rādītāji vēl nav pilnībā noteikti.

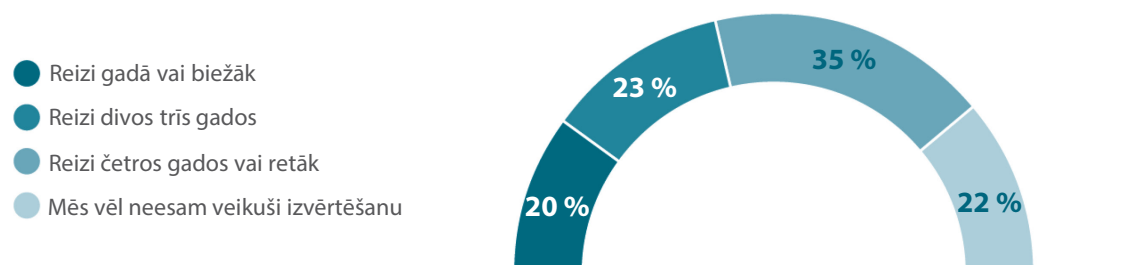
Ungārija

Ungārijai saņemot mērķtiecīgu atbalstu, tika ierosināts uzlabot rādītāju sistēmu, proti, labāk atspoguļot starpreģionālo dimensiju un labāk saskaņot to ar rādītāju sistēmu no attiecīgajiem finansējuma avotiem. Turklāt tika ieteikts izstrādāt digitālu rīku, lai uzlabotu datu pieejamību un savlaicīgumu.

Izvērtēšana reģionālā līmenī

71 Mūsu aptaujā tika uzsvērtas atšķirības attiecībā uz izvērtēšanu reģionālā līmenī. Lielākā daļa (78 %) respondentu norādīja, ka ir veikuši savu stratēģiju ietekmes izvērtējumu, lai gan to regularitāte atšķiras (**10. attēls**). Ietekmes novērtējumus ir veikuši vairāk nekā 90 % vadošo inovācijas reģionu, bet tikai aptuveni 70 % jauno inovācijas reģionu.

10. attēls. Viens no pieciem respondentiem vismaz reizi gadā veic viedās specializācijas izvērtējumu

Avots: ERP aptauja.

72 Interpretējot šos rezultātus, būtu jāņem vērā grūtības, ar kurām respondenti saskaras, izpildot uzraudzības un izvērtēšanas prasības (**9. attēls**). Piemēram, daži reģioni norādīja, ka neuzrauga īstenošanu, bet apgalvoja, ka ir veikuši izvērtēšanu.

73 Saskaņā ar vienošanos ar Komisiju Pasaules Banka ir izstrādājusi divus viedās specializācijas reģionālos izvērtējumus saistībā ar ekonomisko sniegumu, proti, **Pomožes** reģionam (Polija) un **Basku zemei** (Spānija). Tomēr šo pētījumu tvērums ir plašāks, un viedās specializācijas tiešo ietekmi nevar pilnībā nošķirt: tajos analizēta ietekme, kādu uz reģionu ekonomiku atstāj ES pētniecības un inovācijas dotāciju finansējums, t. i., ar viedo specializāciju saistīts finansējums. Paturot prātā šo ierobežojumu, abos izmēģinājuma pētījumos tika konstatēts, ka viedā specializācija var veicināt nozaru izaugsmi, taču konstatēts arī, ka ir grūti noteikt, vai stratēģijas ir būtiski veicinājušas nozaru efektivitāti.

Līdz šim nav veikts izvērtējums par viedo specializāciju ES līmenī

74 Kopš koncepcijas ieviešanas 2014. gadā Komisija ES līmenī nav veikusi ne vispārēju izvērtējumu par pētniecības un inovācijas investīciju efektivitāti ERAF ietvaros, ne arī viedās specializācijas rezultātu vai ietekmes izvērtējumu. Tomēr jāatzīmē, ka kopumā reģioni uzskata, ka stratēģiju inovācijas izdevumu prioritāšu noteikšanai ir lietderīgi izstrādāt. Saskaņā ar mūsu aptauju 80 % respondentu tik un tā sagatavotu stratēģiju vai ļoti līdzīgu dokumentu, pat ja tas nebūtu nepieciešams ES finansējuma saņemšanai.

75 2017. gada dokumentā par [inovācijas stiprināšanu Eiropas reģionos](#) Komisija norāda, ka viedās specializācijas *ex ante* nosacījumi ir palīdzējuši novērst institucionālās nepilnības inovācijas sistēmās. Dokumentā atbalsts pētniecībai, inovācijai un uzņēmējdarbībai līdz 2020. gada beigām palīdzēs 15 000 uzņēmumiem ieviest tirgū jaunus produktus, atbalstīs 140 000 jaunuzņēmumu un radīs 350 000 jaunu darbvieta. Gan šajā, gan reģionālo izvērtējumu gadījumā (**73.** punkts) ir aplūkota ietekme, ko rada inovācijas finansējums, kuru virza viedā specializācija. Viedās specializācijas stratēģijas nav finansēšanas instrumenti, un to ietekme uz investīcijām inovācijā vēl nav nosakāma.

76 2021. gada [JRC tehniskajā ziņojumā](#) tika uzsvērtas grūtības novērtēt viedās specializācijas ietekmi un noteikt, kuru ietekmes daļu dod tieši viedā specializācija, ja salīdzina ar citiem faktoriem. Tomēr [Reģionu komitejas pētījumā](#) (2023. gads) norādīts, ka reģionālā un vietējā līmenī pastāv pārlicība, ka reģionālā specializācija ir Eiropas nākotne. Turklāt 2025. gada martā Padome publicēja [secinājumus par kohēziju un kohēzijas politiku pēc 2027. gada](#), kuros tā uzsvēra, “cik svarīgas ir viedās specializācijas stratēģijas, sadarbības tīklu veidošana, tostarp zināšanu pārnese, pētniecība un inovācija, lai palīdzētu reģioniem attīstīt konkurētspēju, stiprināt reģionālās vērtības ķēdes un integrēties globālajās vērtības ķēdēs”.

77 Komisija 2024. gadā pasūtīja ārējo [pētījumu](#), lai novērtētu viedās specializācijas satvara panākumus pētniecības un inovācijas spēju uzlabošanā un inovācijas un viedas ekonomikas pārveides veicināšanā ES reģionos. Pētījuma rezultāti ir gaidāmi 2025. gada otrajā pusē.

78 [9. ziņojumā par kohēziju](#) norādīts, ka vietējiem apstākļiem pielāgota pieeja reģionālajai politikai tagad ir labi iedibināta un plaši izplatīta. Tajā arī norādīts, ka ES viedās specializācijas pieeja ir palīdzējusi izplatīt un integrēt šo pieeju ES reģionālajās pašvaldībās. Tomēr ziņojumā nav sniegta informācija par to, cik lietderīgu ieguldījumu viedā specializācija ir devusi kohēzijas politikas mērķu sasniegšanā.

79 2024. gada ziņojumā, ko sagatavoja Augsta līmeņa darba grupa kohēzijas politikas nākotnes jautājumos, secināts, ka ir pārāgri pilnībā novērtēt, vai viedā specializācija un ar to saistītie daudzie papildu administratīvo spēju veidošanas pasākumi ir būtiski uzlabojuši visneaizsargātāko ES reģionu institucionālo kvalitāti. REGIO ĢD ir pilnvarots līdz 2024. gada⁴² beigām veikt 2014.–2020. gada ERAF un kohēzijas fondu izvērtējumu, bet tas vēl nav publicēts. Izvērtējumā tiks iekļauta sadaļa par ERAF investīcijām, kas stiprina pētniecību, tehnoloģiju attīstību un inovāciju. Tomēr nav skaidrs, kādā mērā REGIO ĢD vērtēs viedo specializāciju.

⁴² 2014.–2020. gada KNR, 57. pants.

Noslēguma piezīmes

80 Lai gan viedā specializācija parādījās 2000. gadu vidū, tā tika iekļauta 2014.–2020. gada plānošanas periodā bez izmēģināšanas ES reģionos un bez īpašas ieviešanas pieredzes (**12.–16.** punkts). 2021.–2027. gada plānošanas periodā Kopīgo noteikumu regula pastiprināja viedās specializācijas koncepciju un īstenošanas prasības, bet neveica ietekmes novērtējumu (**20.** un **21.** punkts).

81 Komisija pārbauda stratēģiju veicinošo nosacījumu izpildi un sniedz reģioniem norādījumus un tehnisko atbalstu saistībā ar viedo specializāciju (**06.** punkts). Tā arī veicina starpreģionālo sadarbību (**23.** un **24.** punkts) un zināšanu apmaiņu, izveidojot prakses kopienu novērošanas centru un tematiskās platformas dažās prioritārajās jomās (**52.–54.** punkts). Tomēr tā neizmanto savu unikālo pozīciju, pieredzi un pārraudzību, lai virzītu reģionu izvēli vai apvienotu reģionus, kuri no tā varētu gūt savstarpēju labumu. ES līmenī nenotiek pārraudzība ar mērķi maksimāli palielināt viedās specializācijas procesa pievienoto vērtību vai nodrošināt, ka reģionālajās prioritātēs ir pietiekami ņemtas vērā ES rūpniecības politikas pētniecības un inovācijas prioritātes (**25.–30.** punkts).

82 Uzņēmējdarbības potenciāla atklāšanas process ir atzīts par svarīgu elementu stratēģijas izstrādē, un tā mērķis ir nodrošināt, ka prioritāšu noteikšanā piedalās pēc iespējas vairāk ieinteresēto personu (**31.–38.** punkts). Likumdevējietādes noteica, ka, lai piekļūtu ES finansējumam 2021.–2027 gada plānošanas periodā, ir obligāti jānosaka prioritātes (**2. tabula**). Tomēr Komisija kopš 2012. gada nav atjauninājusi norādījumus par šo procesu, un pastāv plašas iespējas šīs koncepcijas dažādaī interpretācijai un ieviešanai. Daži mūsu aptaujas respondenti uzskatīja, ka procesu ir grūti piemērot, jo īpaši reģionos, kuri ir mazāk inovatīvi (**39.** punkts).

83 Lai nodrošinātu, ka resursi tiek ieguldīti mērķa nozarēs, 2014.–2020. gada plānošanas periodam tika ieviesta vispārēja saskaņošana starp ES finansētajiem inovācijas projektiem un viedās specializācijas prioritātēm. 2021.–2027. gada periodam šī saskaņošana tika pastiprināta (44.–51. punkts). Tas, cik lielā mērā šīs stratēģijas virza finansējumu, ir atkarīgs no noteikto prioritāšu konkrētā tvēruma. Viedā specializācija ir īpaša augšupēja pieeja kohēzijas politikas inovācijas izdevumiem, kā rezultātā tiek noteiktas reģionālās prioritātes. Citās ES inovācijas politikas jomās, piemēram, programmās “Apvārsnis” un ES rūpniecības politikas stratēģijās akumulatoru, mikroshēmu vai ūdeņraža jomā, tiek izmantota lejupēja pieeja, kas vērsta uz ES rūpniecības politikas prioritāšu un mērķu īstenošanu (28. punkts). Abām pieejām piemīt sava leģitimitāte un loģika, bet tās lielā mērā tiek īstenotas neatkarīgi. Šī apskata sagatavošanas laikā nepastāv tiešu līdzekļu, kuri nodrošinātu, ka reģionālajās prioritātēs tiek ņemtas vērā ES rūpniecības politikas pētniecības un inovācijas prioritātes.

1. nākotnes izaicinājums

Nodrošināt, ka viedās specializācijas stratēģiju izstrādes process ir lietderīgs un ļauj noteikt jēgpilnas prioritātes.

Tas ļautu reģioniem noteikt savas prioritātes atbilstošā detalizācijas pakāpē. Komisijai ir izdevība veicināt saskaņotību starp prioritātēm, kas izriet no viedās specializācijas stratēģiju programmas, un ES rūpniecības politikas pētniecības un inovācijas prioritātēm. S3 prakses kopienas novērošanas centrs būtu jāizmanto labāk, nosakot prioritāšu pārklāšanos vai iztrūkumu.

84 Kopš koncepcijas izveides viedās specializācijas uzraudzība reģioniem – jo īpaši mazāk inovatīviem – ir izrādījies grūts uzdevums. Lai gan prasības ir palielinājušās, Komisija nav izdevusi jaunus norādījumus par 2021.–2027. gada plānošanas periodu (65.–67. punkts).

85 Kad tika ieviesta viedās specializācijas koncepcija, tā tika uzskatīta par dinamisku ilgtermiņa procesu ar potenciāliem ieguvumiem no tā, ka pētniecības un inovācijas darbībām ir vērstas reģionālā līmenī. Tomēr tika konstatēti vairāki riski, kas varētu ietekmēt tās īstenošanu, proti, ka tā var kļūt par vienīgi formālu prasību (18. punkts). Kopš tā laika viedās specializācijas ietekme ES līmenī joprojām vēl nav novērtēta (74. punkts). Nav skaidra secinājuma par procesa radīto vērtību gan kopumā, gan pēc reģionu veida, lai gan pašlaik notiekošais pētījums 77. punkts) un ERAF un Kohēzijas fonda *ex post* novērtējums (79. punkts) vismaz zināmā mērā varētu risināt šo jautājumu. Kaut arī mūsu aptaujas respondenti uzskata izvērtējumus reģionālā līmenī par sarežģītiem, izvērtējumi ir vērsti uz to, lai novērtētu attiecīgās investīcijas inovācijā, nevis uz pašas koncepcijas ietekmi. Tomēr saskaņā ar mūsu aptauju lielākā daļa aptaujāto reģionu norādīja, ka uzskata viedās specializācijas koncepciju par lietderīgu (68.–75. punkts).

2. nākotnes izaicinājums

Novērtēt viedās specializācijas kā procesa vērtību.

Lai risinātu šo uzdevumu, Komisijai ir svarīgi izvērtēt viedās specializācijas īstenošanu ES. Šajā izvērtējumā būtu jāņem vērā, vai viedās specializācijas koncepcija vienlīdz labi darbojas reģionos ar atšķirīgiem inovācijas profiliem un administratīvo spēju līmeņiem, vai arī tā ir jāpielāgo to īpašajām vajadzībām. Tomēr nav skaidrs, cik lielā mērā šo koncepciju var novērtēt neatkarīgi no ERAF inovācijas izdevumiem, ko tā virza. Komisijai ir arī iespēja sniegt dalībvalstīm pienācīgu atbalstu saistībā ar to, kā nodrošināt efektīvu un vienkāršotu uzraudzību un izvērtējumu, kuru nepieciešamība tika uzsvēta mūsu aptaujas rezultātos.

86 Starpreģionālajai sadarbībai ir būtiska nozīme, meklējot papildināmību viedās specializācijas jomās, taču tā tiek uzskatīta par sarežģītu, jo īpaši ņemot vērā vispārējo administratīvo spēju noslodzi. Šāda veida sadarbība tika noteikta par vienu no 2021.–2027. gada plānošanas perioda stratēģiju izpildes kritērijiem (59.–62. punkts). Starpreģionālās saiknes ir vērtīgs instruments, lai panāktu maksimāli efektīvus viedās specializācijas izdevumus, piemēram, apzinot noderīgas papildu spējas citos reģionos (52.–58. punkts).

3. nākotnes izaicinājums

Maksimāli palielināt starpreģionālās sadarbības vērtību. Lai palīdzētu atraisīt neizmantoto reģionālo potenciālu, Komisijai ir iespēja vēl vairāk veicināt sadarbību starp reģioniem, tostarp apzinot un iesakot šādai sadarbībai piemērotas jomas, atbalstot mazāk inovatīvus reģionus, lai attīstītu to administratīvās spējas, un nodrošinot, ka ir ieviesti piemēroti stimuli sadarbībai.

Šo apskatu 2025. gada 16. jūlija sēdē Luksemburgā pieņēma II apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Annemie Turtelboom*.

Revīzijas palātas vārdā —

Tony Murphy
priekšsēdētājs

Pielikumi

I pielikums. Viedās specializācijas stratēģiju piemēri

Reģions	Bādene-Virtembergas	Helsinki-Ūsimā	Stokholma
Stratēģijas nosaukums un kompetentā iestāde	Inovācijas stratēģija – Bādene-Virtembergas: Bādenes-Virtembergas Ekonomikas, darba un tūrisma ministrija, jaunākā informācija 2020. gadā	Viedās specializācijas stratēģija Helsinki-Ūsimā reģionam: Helsinki-Ūsimā reģiona resursu izmantošana – veic Helsinki-Ūsimā reģionālā padome	Stokholmas reģiona uzņēmējdarbības un izaugsmes stratēģija – veic Stokholmas reģions
Reģiona lielums	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 2/3
Atbildīgā struktūra	Ekonomikas, darba un tūrisma ministrija	Helsinki-Ūsimā reģionālā padome	Stokholmas reģions
Prioritāšu skaits	5	3	4

Reģions	Bādene-Virtembergā	Helsinki-Ūsimā	Stokholma
Prioritātes	Digitalizācija, mākslīgais intelekts un rūpniecība 4.0 Ilgspējīga mobilitāte (ar dažādām transmisijām; jaunu transportlīdzekļu koncepcijas, tīklā savienota, digitalizēta un autonoma mobilitāte, kas aptver visus transporta veidus) Veselības zinātne Resursu efektivitāte, enerģētikas pārkārtošana un ilgtspējīga bioekonomika	Klimatneitralitāte Pilsēta pilsoņiem Rūpnieciskā modernizācija	Dzīvības zinātne, aprūpe un veselība IKT, tehnoloģijas un digitalizācija Rūpniecības pārkārtošana, izmantojot ilgtspējīgu ražošanu Investīcijas klimata un vides jomā ilgtspējīgai pilsētu attīstībai
Publikācijas	2020. g. februāris	2020. g. maijs	2021. g. jūnijs
“Tīrs” S3 (dokuments, kas ietver tikai viedo specializāciju)	Jā	Jā	Nē, vispārējs reģionālās attīstības plāns ar sadaļu, kas veltīta viedajai specializācijai

Avots: ERP, pamatojoties uz reģionu dokumentiem.

II pielikums. Viedās specializācijas koncepcijas attīstības grafiks

Avots: ERP, pamatojoties uz literatūras apskatu.

III pielikums. Pārskatīto viedās specializācijas stratēģijas projektu saraksts

Reģions /projekti	Projekta īss apraksts	Prioritārā joma	Izmaksas kopā (tūkstošos EUR)	ES līdzfinansējums (% , tūkstošos EUR)	Īstenošanas sākums un beigas	Rezultāti
Bavārija 1	Projekta "Efektīvas ražošanas tehnoloģiju tīkls" (<i>Efficient Production Technology Network – EffPro</i>) mērķis – stiprināt tehnoloģiju pārnesi starp universitātēm un MVU mašīnbūves un ražošanas inženierijas jomā. Galvenā uzmanība tika pievērsta izmaksu samazināšanai, ietaupot enerģiju.	Efektīvas ražošanas tehnoloģijas	4751	2375 (50 %)	6/2017–12/2021	24 darbības un pētniecības projekti, piemēram, par 3D optisko mērīšanu, komponentu rūpniecisko marķēšanu (CastCode), mašīnmācīšanos procesu kontrolei (EMMAPro), 11 publikācijas.

Reģions /projekti	Projekta īss apraksts	Prioritārā joma	Izmaksas kopā (tūkstošos EUR)	ES līdzfinansējums (% , tūkstošos EUR)	Īstenošanas sākums un beigas	Rezultāti
Bavārija 2	Projekta "Pakalpojumu inovācija tirdzniecībai – DIGIONAL" mērķis bija atbalstīt MVU fiziskā tirdzniecībā, lai risinātu problēmas, ko rada pieaugošā konkurence no pilsētu aglomerācijām un augošā e-komercija.	Inovatīvi, uz tehnoloģijām balstīti pakalpojumi	1892	946 (50 %)	2/2018–7/2022	Sasniegtie projekta rezultāti: piemēram, 1300 aptaujāto, 23 sadarbības projekti, publicēti 60 digitalizācijas norādījumi. Ilgtspēju izmērīt ir grūti, tomēr sadarbības partneri saglabāja vai izvērsa savas darbības.
Bavārija 3	Akumulatoru glabāšanas projekts, kurā divas universitātes apkopojušas kompetences enerģijas uzkrāšanas jomā.	—	6429	5465 (85 %)	10/2015–3/2019	Sk. 6. izcēlumu .

Reģions /projekti	Projekta īss apraksts	Prioritārā joma	Izmaksas kopā (tūkstošos EUR)	ES līdzfinansējums (% , tūkstošos EUR)	Īstenošanas sākums un beigas	Rezultāti
Estremadura 1	Projekts par tuvā infrasarkanā starojuma spektroskopijas (NIR) tehnoloģijas iespējamo izmantošanu, lai novērtētu olīveļļas kvalitātes parametrus, piemēram: gatavības indekss, fiziskie aspekti, integritāte, veselības stāvoklis, unikalitāte un pārtikas nekaitīgums.	Lauksaimniecības pārtika un digitālā pārveide	333	162 (50 %)	12/2020–11/2022	Pilnībā sasniegti rezultāti un, visticamāk, saglabāsies to ilgtspēja. Projekts ir ļāvis atbalsta saņēmējam uzlabot saražotās olīveļļas kvalitāti tādā mērā, ka 90 % no saražotās olīveļļas pašlaik ir neapstrādāta augstākā labuma olīveļļa. Projekts arī ļauj nodrošina pārredzamus norēķinus ar lauksaimniekiem par to produkciju.
Estremadura 2	Projekts, kura mērķis ir izpētīt hiperspektrālu tehnoloģiju izmantošanu, lai novērtētu cūkgaļas kvalitātes parametrus baktēriju klātbūtnes noteikšanai.	Lauksaimniecības pārtika un veselība saistībā ar pārtikas nekaitīgumu	184	110 (60 %)	12/2020–9/2022	Sasniegti projekta rezultāti (piemēram, algoritms) un izveidots patents. Ilgtspēja nav skaidra, jo projekts nesasniedza komerciālo ieguvumu līmeni (galvenā iepirkšanās ķēde vēl neizmanto šo pārtikas nekaitīguma tehnoloģiju).

Reģions /projekti	Projekta īss apraksts	Prioritārā joma	Izmaksas kopā (tūkstošos EUR)	ES līdzfinansējums (% , tūkstošos EUR)	Īstenošanas sākums un beigas	Rezultāti
<i>Interreg:</i> Estremadura (Spānija) un Alentežu un Centru reģioni (Portugāle)	<i>INNOACE</i> ir projekts, kurā iesaistītas 16 struktūras (četras universitātes, seši zinātnes parki un seši tehnoloģiju centri) un kura mērķis ir radīt sinerģiju starp uzņēmumiem un pētniecības un inovācijas centriem, veicot nodošanas darbības un produktu un pakalpojumu agrīnu apstiprināšanu, izmantojot atvērtus inovācijas procesus.	Lauksaimniecības pārtika un tehnoloģiskā pārveide		Finansē <i>Interreg V-A</i> Spānija-Portugāle (POCTEP) 2014.–2020. gada periodam. 4556 (70 % no Spānijas, 30 % no Portugāles), sadalīts starp 16 saņēmējiem	1/2017–12/2020	Inovācijas sagrupētas 14 jomās www.innoace.eu .

Avots: ERP, pamatojoties uz pārskatīto projektu dokumentiem.

IV pielikums. ERP aptaujas metodoloģija

Nolūks

01 Mūsu aptaujas mērķis bija gūt plašāku un visaptverošāku izpratni par viedās specializācijas izstrādi un īstenošanu ES. Aptaujā bija sešas sadaļas: viedās specializācijas stratēģiju priekšvēsture, izstrāde un īstenošana, atbalsts izstrādei un īstenošanai, starpreģionālā sadarbība, uzraudzība un izvērtēšana, kā arī noslēguma apsvērumi.

Kā tika veikta aptauja

02 Aptaujas metodoloģijas iekšējais eksperts pirms aptaujas projekta publicēšanas tiešsaistē veica neatkarīgus iepriekšējos testus ar nelielu galīgo respondentu grupu. Revīzijas grupa pēc vajadzības iekļāva atsauksmes no šiem iepriekšējiem testiem, ņemot vērā arī REGIO ĢD ieguldījumu.

03 Anketas jautājumi tika nosūtīti visām kompetentajām reģionālajām vai valsts iestādēm vai struktūrām, kas atbild par viedās specializācijas pārvaldību. Aptaujā tika izmantots tiešsaistes aptaujas rīks *EUSurvey*.

Atsaucības rādītājs

04 Mēs saņēmām derīgas atbildes no 104 iestādēm 22 dalībvalstīs, un kopējais atbilžu īpatsvars bija aptuveni 58 %. Tomēr stingri uguns mūra iestatījumi var būt lieguši dažiem saņēmējiem saņemt e-pasta vēstuli ar uzaicinājumu piedalīties aptaujā.

Abreviatūras

ERAF: Eiropas Reģionālās attīstības fonds

JRC: Kopīgais pētniecības centrs

KNR: Kopīgo noteikumu regula

P&I: Pētniecība un inovācija

REGIO ĢD: Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts

RTD ĢD: Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts

S3: Viedās specializācijas stratēģija vai stratēģijas

S3 CoP: Viedās specializācijas prakses kopiena

ERP darba grupa

Šo apskatu pieņēma ERP locekles *Annemie Turtelboom* vadītā II apakšpalāta, kas revidē ieguldījumus kohēzijai, izaugsmei un iekļautībai. Darbuzdevumu vadīja ERP locekle *Annemie Turtelboom*, un apskata sagatavošanas darbā bija iesaistīti locekles biroja vadītājs *Eric Braucourt*, biroja atašejs *Guido Fara*; atbildīgais vadītājs *Gediminas Mačys*, darbuzdevuma vadītājs *Jussi Bright*, revidenti *Jan Hendricks*, *Rene Reiterer* un *Juan Antonio Vazquez Rivera*; palīgi revīzijas jomā *Austin Maloney* un *Ines Gonzalez Echanove*, praktikanti *Jacob Haas* un *Gabriele Ramonaite*. Lingvistisko atbalstu sniedza *Laura McMillan*, atbalstu aptaujas veikšanā nodrošināja *Britta Middelberg*, grafisko atbalstu sniedza *Dunja Weibel*.

No kreisās: *Britta Middelberg*, *Eric Braucourt*, *Jussi Bright*, *Austin Maloney*, *Annemie Turtelboom*, *Guido Fara*, *Gediminas Mačys*, *Rene Reiterer*.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2025

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar [ERP Lēmumu Nr. 6–2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamas privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem.

4. attēls – © *Innovationsland.Bayern – Bayerische Innovationsstrategie 2021.–2027., Bavārijas Ekonomikas, reģionālās attīstības un enerģētikas ministrija.*

5. attēls – © *Prognos/CSIL (2021).*

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

PDF	ISBN 978-92-849-5581-7	ISSN 2811-8243	doi:10.2865/2585245	QJ-01-25-045-LV-N
-----	------------------------	----------------	---------------------	-------------------

KĀ ATSAUKTIES

Eiropas Revīzijas palāta, [apskats 05/2025](#) “Viedās specializācijas stratēģijas ES”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2025.

Viedā specializācija ir ES politikas pieeja, kas pilnībā īstenota, sākot no 2014.–2020. gada plānošanas perioda, un kurā reģioni nosaka investīciju prioritātes, koncentrējot uz tām savus ES reģionālās inovācijas izdevumus. Pieejas mērķis ir maksimāli palielināt konkurētspējas priekšrocības un izmantot reģionu ekonomiskās priekšrocības. Šī apskata mērķis ir informēt lasītāju par to, kas ir viedā specializācija un kā tā tiek īstenota ES. Mēs konstatējam, ka, lai gan lielākā daļa reģionu uzskata viedo specializāciju par lietderīgu, joprojām pastāv nepilnības attiecībā uz to, vai prioritātes ir nozīmīgas pašiem reģioniem un plašākiem ES stratēģiskajiem mērķiem. Reģioniem būtu vajadzīgs lielāks atbalsts, tāpat pastāv iespējas uzlabot uzraudzību un izvērtēšanu, un būtu darāms vairāk, lai veicinātu starpreģionālās sadarbības vērtību.

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/contact
Timekļa vietne: eca.europa.eu
Sociālie mediji: [@EUauditors](https://twitter.com/EUauditors)

**EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA**